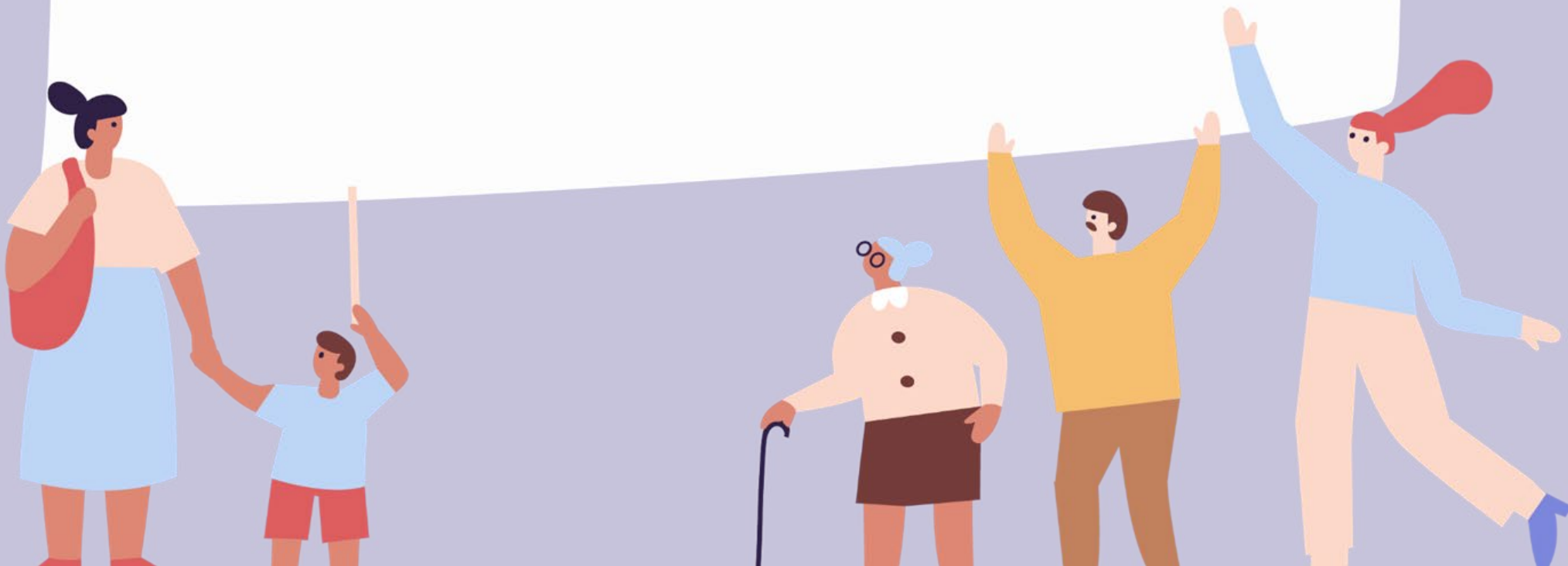

TIEDOSSA ON DEMOKRATIAA!

KIRJASTOJEN DEMOKRATIATYÖN KÄSIKIRJA

Tervetuloa kirjastojen demokratiakäsikirjan pariin!

#tiedossaondemokratiaa

Demokratiateemainen hyllynpääty, pehmoleluvaalit, nuorten yhdessä koostama aineistonäyttely, paneelikeskustelu, jonka teemat tulevat lähikaupan ilmoitustaululla olevasta minigallupista, tilojen tarjoaminen paikallisille yhdistyksille kansalaistoimintaan, pieni poliittinen lukuhaaste...

Demokratiatyöllä on monia muotoja ja toteuttamisen tapoja!

Nyt edessäsi olevaan käsikirjaan olemme keränneet vinkkejä ja työpohjia demokratiatyön organisointiin, suunnitteluun ja toteutukseen. Alun teoriaosioon olemme tiivistäneet oivalluksia siitä, mitä kirjastojen demokratiatyö – ainakin meille – tarkoittaa.

Olemme halunneet tuoda esille sen, että demokratiatyön tavat ovat monet: pienesti, isosti, uutta innovoiden, muualta varastaen tai vaikkapa jo tehtyä työtä twistaten. Käsikirjan tavoitteena onkin tehdä demokratiatyöstä helposti lähestyttävää ja konkreettista. Käsikirjaa tehdessämme olemme pyrkineet ottamaan huomioon erikokoisten kirjastojen näkökulmia, joita nostetaan esiin muun muassa vinkein ja esimerkein.

Isoimpana oivalluksena on ollut, että demokratiatyötä ei tarvitse tehdä yksin – ympärillämme on paljon innokkaita toimijoita aina yhdistyksistä kouluihin ja mediaan, jotka lähtevät innolla mukaan kehittämään yhdessä ja levittävät tietoa omissa verkostoissaan.

Käsikirja on kehitetty osana Jyväskylän ja Tampereen kaupunginkirjastojen sekä palvelumuotoilutoimisto Kolmas Persoona Oy:n kanssa toteutettua Kansanvallan uljas linnake hanketta vuosina 2022-2023. Kannustamme jokaista kirjastoa ottamaan demokratiatyön ihmettelyn puheeksi kahvipöydässä – siitä se alkaa! Alkuun pääsee nopeasti jo demokratiaskannauksella (s. 23), jonka voi toteuttaa vaikkapa tiimipalaverin ohessa.

Toivotamme ilolla jokaisen Suomen kirjaston hyödyntämään käsikirjaa – kaikki materiaali on vapaasti käytettävissä! Jokainen kirjasto on yhteisökirjasto, tehdään se näkyväksi demokratiatyöllä!

Terveisin, Kansanvallan uljas linnake

TAMPERE

JYVÄSKYLÄ

Kolmas
persoona

SISÄLLYSLUETTELO

4 LUKU 1: DEMOKRATIA JA KIRJASTOT

5 Demokratiasta yleisesti

6 Tiedossa on demokratiaa – Kirjasto ja demokratia

7 Kirjastojen demokratiaporaat

8 Demokratiatyön määrittely Jyväskylän ja Tampereen kirjastoissa

9 LUKU 2: DEMOKRATIATYÖN ORGANISOINTI

10 Kirjastonjohtajien ajatuksia

11 Mitä opimme innostumisesta?

12 Osaksi roolituksia ja työnkuvia

13 Mukaan rakenteisiin ja toimintatapoihin

14 Tukea demokratiatyön kehittämiseen

15 LUKU 3: DEMOKRATIATYÖ KÄYTÄNNÖSSÄ

16 Kääritään hihat!

17 Demokratiatyön malli

18 Mallin soveltaminen pienessä kirjastossa

19 Mallin soveltaminen isommassa kirjastossa

20 1. Pohdinta ja tavoitteet

23 2. Skannaus

26 3. Ideointi

31 3.1 Yhteistyön tekeminen

36 3.2 Asukasosallisuus

40 4. Vuosisuunnitelma ja sisäinen viestintä

45 LUKU 4: HANKKEESSA TOTEUTETUT KOKEILUT

58 LUKU 5: KANSANVALLAN ULJAS LINNAKE –HANKE

62 MATERIAALIPANKKI JA LINKKIVINKIT

Sivuille on
nostettu
**VINKKEJÄ,
LINKKEJÄ JA
HANKKEESSA
OPITTUA**

LUKU 1

DEMOKRATIA JA KIRJASTOT

DEMOKRATIASTA YLEISESTI

Demokratian onnistumisen perinteinen mittari on äänestysaktiivisuus. Suomessa äänestysaktiivisuuden lasku on puhuttanut jo pitkään. Vuoden 2021 kuntavaaleissa äänestysprosentti oli pienin 70 vuoteen (55 %), vaikka nimenomaan kunnanvaltuutetut ovat päättämässä meidän kaikkien arkea lähellä olevista asioista.

Demokratiaa uhkaavia tekijöitä ovat esimerkiksi yhteiskunnan eriarvoistuminen, tiedon ja mahdollisuuksien kasautuminen, mielipiteiden polarisaatio ja populismi – asioita, joiden ennaltaehkäisyssä kirjastoilla voisi olla luontevasti olennainen rooli.

Demokratia on kuitenkin paljon muutakin kuin vaaleissa äänestäminen. Kaikki yhteiskunnallisiin asioihin vaikuttaminen ja osallistuminen on osa toimivaa demokratiaa. Se voi yhtä lailla liittyä kansainvälisiin kysymyksiin kuin oman naapurustonkin asioihin.

Vaikuttamisen ja osallistumisen muodot voivat liittyä varsinaisen päätöksenteon lisäksi esimerkiksi tiedon saamiseen ja jakamiseen, dialogiseen keskusteluun tai aktivismiin (mielenosoituksista meluvallin talkoilla rakentamiseen).

Matala kynnys aloittaa osallistuminen voi olla omien lähipalvelujen kehittäminen, osallistava budjetointi tai ylipäänsä arjen pieniin, itselle merkityksellisiin asioihin vaikuttaminen. Onnistumisen kokemukset arkisessa vaikuttamisessa parantavat todennäköisyyttä äänestämiseen – kaikki osallistuminen on siis arvokasta.

OSALLISUUS KAUPUNGEISSAMME:

Jyväskylä:
[Osallistu ja vaikuta](#)

Tampere:
[Osallistu ja vaikuta](#)

TIEDOSSA ON DEMOKRATIAA - KIRJASTO JA DEMOKRATIA

Miksi ihmeessä tarvitsemme demokratiatyötä kirjastoihin? Entä jos kirjastojen demokratiatyö on paluuta juurille? Eivätkö kirjastot lähtökohtaisesti ole demokraattisia ja tasa-arvoisia? Maksuton kirjastokortti takaa vapaan pääsyn tietoon ja erilaisiin aineistoihin. Kokoelmatyö ja lukutaidon edistäminen ovat jo demokratiatyötä ja asiakaspalvelussa kohtaamme asiakkaat tasapuolisesti säätyyn katsomatta.

Public Library Movement oli 1850-luvulla Bostonista, Yhdysvalloista alkunsa saanut kirjastoliike, joka levisi myös Suomeen. Public Library Movementin keskeisiä ajatuksia oli kirjastojen ja demokratian yhdistäminen. Tässä kirjastoliikkeessä kansa käsitettiin aktiiviseksi osapuoleksi, joka tarvitsi tietoja ja jolle oli tarjottava niiden saamiseen mahdollisuus. Suomessa käsitys kirjastosta ja sivistystason nostamisesta yhteiskuntarauhan takeena tuli suosituksi yleislakon ja eduskuntauudistuksen jälkimainingeissa⁽¹⁾.

”Kansanvalistus- ja kirjastoväki piti vuoden 1918 kansalaissodan syynä kansalaiskasvatuksen puutetta. Kansalaissodan jälkeen Helle Cannelin (myöh. Kannila) kirjoitti Kirjastolehdessä kirjastoväen toivovan, että valtio ja kunnat ymmärtäisivät vastedes paremmin ”kuinka kalliiksi sivistymättömyys käy”⁽²⁾.

Kansalaiskasvatus, poliittinen kasvatus tai sivistys ja demokratiakasvatus, määritelmät ovat muuttuneet mutta sisällöt aika lailla säilyneet.

Demokraattisissa yhteiskunnissa kansalaisilta vaaditaan tiettyjä kansalaistietoja ja -taitoja. Puntaroiva tai keskusteleva demokratia tarvitsee demokratiakasvatukselta järkeilyn ja keskustelun taitojen opetusta ja harjoittamista.

Vuonna 2017 voimaan tulleen kirjastolain yhtenä tavoitteena on aktiivisen kansalaisuuden, demokratian ja sananvapauden edistäminen. Kirjastojen tehtävänä on lisätä yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua sekä tarjota tiloja muun muassa kansalaistoimintaan. Lain toteuttamisessa lähtökohtina ovat yhteisöllisyys, moniarvoisuus ja kulttuurinen moninaisuus.

Lain valmistelussa katsottiin pohjoismaisiin naapureihimme. Ruotsissa, Tanskassa ja Norjassa on panostettu kirjastojen yhteiskunnalliseen rooliin. Esimerkiksi Norjassa kirjastolain uudistaminen käynnisti pohdintaa. Millaisia keskustelutilaisuuksia kirjastossa voi järjestää? Entä jos kaupungin johto ei ole samaa mieltä sisällöistä ja haluaa puuttua niihin? Ja entä se politiikka?

Uhkakuvat ovat osoittautuneet turhiksi. Kirjasto on voimavara paikallisissa yhteisöissä, ja niissä käydään keskustelua yhteisöä puhuttelevista asioista, esimerkiksi uuden koulun rakentamisesta tai paikallisista nuorisopalveluista. Jokaisen järjestetyn tapahtuman ei tarvitse olla epämielinen keskustelu rasismista tai sananvapaudesta. ⁽³⁾

Lähteet:

- (1) Pirjo Vatanen: Sääty-yhteiskunnan kirjastosta kansalaisyhteiskunnan kirjastoksi. <https://journal.fi/inf/article/view/1646/1493>
- (2) Anna Kleemola: Kirjastot ja työväestö 1840–1920. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/100481/Kleemola_Anna.pdf?sequence=1
- (3) <https://suomenkirjastoseura.fi/uusi-laki-tekee-kirjastoista-demokratian-yllapitajia-siihen-tarvitaan-myo-tyovoimaa>

LUE LISÄÄ:

SITRA: Miten kirjastoista tehdään kansanvallan foorumeita

KIRJASTOJEN DEMOKRATIAPORTAAT

Oheiset kirjastojen demokratiaportaat ovat yksi tapa hahmottaa kirjaston demokratiatyön eri tasoja. Lähtötilanteena oli, että kirjastoilla ei ollut aiempia käytäntöjä tai perinteitä demokratian aktiiviseksi edistämiseksi. Tasot syntyivät Tampereen ja Jyväskylän kirjastolaisten kanssa käytyjen keskustelujen ja luotainkyselyn pohjalta. Niiden avulla loimme ymmärrystä siitä, mitä yhteisesti käsitämme kirjastojen demokratiatyöllä ja miten se eroaa – vai eroaako – jo tehtävästä työstä, esimerkiksi mediakasvatuksesta ja lukutaidon edistämisestä. Demokratiaportaat liittävät demokratiatyön jatkumoksi jo tehtävään, demokratiaa tukevaan pohjatyöhön.

Kuntalaisen näkökulmasta:

LÖYTÄMINEN

Kirjasto on minulle tuttu ja tiedän, millaisia palveluita kirjasto tarjoaa.

PALVELUN KÄYTTÖ

Kirjaston tilat, palvelut ja aineistot ovat minulle saavutettavia ja käytän niitä. Koen, että kirjasto on minua varten.

KANSALAISTAIDOT

Saan kirjastosta tietoa ja osaamista yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen sekä muihin tärkeisiin kansalaistaitoihin esimerkiksi äänestämiseen, medialukutaitoihin, kriittiseen ajatteluun ja dialogiin.

AKTIIVINEN KANSALAISSUUS

Kirjasto on alusta, jonka myötä voin edistää, tutustua, osallistua ja vaikuttaa itselleni tärkeisiin asioihin.

Kirjastojen näkökulmasta:

KIRJASTOJEN PERUSTYÖTÄ, joka rakentaa pohjaa tasa-arvolle, osallisuudelle ja demokratialle. Esimerkiksi digitaitojen tukeminen, tiedonhaun ja -hankinnan opetus sekä tasavertainen pääsy luotettavaan tietoon.

KIRJASTOJEN DEMOKRATIATYÖLLE ERITYISET PAINOPISTEET, jotka kasvattavat paikallista osallisuutta ja vaikuttamisen mahdollisuuksia.

DEMOKRATIATYÖN MÄÄRITTELY JYVÄSKYLÄN JA TAMPEREEN KAUPUNGINKIRJASTOISSA

KANSALAISTAIDOT

Saan kirjastosta tietoa ja osaamista yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen sekä muihin tärkeisiin kansalaistaitoihin esimerkiksi äänestämiseen, medialukutaitoihin, kriittiseen ajatteluun ja dialogiin.

AKTIIVINEN KANSALAISUUS

Kirjasto on alusta, jonka myötä voin edistää, tutustua, osallistua ja vaikuttaa itselleni tärkeisiin asioihin.

KIRJASTOJEN DEMOKRATIATYÖLLE ERITYISET PAINOPISTEET, jotka kasvattavat paikallista osallisuutta ja vaikuttamisen mahdollisuuksia.

MITEN TEHDÄÄN?

1. Nykyisten tilojen, aineistojen, sisältöjen, toimintojen ja osaamisen hyödyntäminen demokratiaa tukeviin tarkoituksiin

2. Uusien kumppanuuksien ja demokratiatyön muotojen tunnistaminen, yhteiskehittäminen, kokeilut ja reflektointi.

KUKA JA KENEN KANSSA?

Kaikki kirjastot

Kirjastoautot

Esihenkilöt (Tuki)

Demokratiatiimi (tai muu vastaava)

Asukkaat

Yhdistykset ja puolueet

Yritykset (erit. media)

Kaupungin toimijat ja hankkeet

Muut julkiset organisaatiot

Korkeakoulut ja tutkimus

Kehittämisen kumppanit (esim. palvelumuotoilu)

MUUTA HUOMIOITAVAA:

Panostus paikallisuuteen: oma naapurusto, kaupunginosa, lähiö, kunta

Kirjaston erityispiirteet ja erityisosaaminen: Missä voimme hyödyntää omia vahvuuksiamme?

LUKU 2:
**DEMOKRATIATYÖN
ORGANISOINTI**

HAU?

DEMOKRATIATYÖN ORGANISOINTI

KIRJASTONJOHTAJIEN AJATUKSIA

Demokratia koostuu sanoista 'demos', kansa ja 'kratos', valta. Demokratiaa ei ole ilman kansaa eikä kirjastojen demokratiatyötä ilman tavallisia kirjastolaisia. Ja kyllä valtaakin tarvitaan. Tuppaa olemaan niin, että se, mihin me johtajat ja esihenkilöt kiinnitämme huomiota, vahvistuu. Demokratiatyö on tuonut aivan uuden näkökulman henkilöstön arjen tekemiseen, nostanut osaamisen kehittämisen tarpeita. Se on tuonut näkyville innostusta ja uusia ideoita – ja välillä syviäkin epäilyksiä. Se on avannut ihan uudenlaisen kulman sisäiseen keskusteluun kirjaston tehtävistä ja osoittanut myös, että päättäjien juttusille pääseminen ei ole itsestäänselvyys, vaikka kuinka uskoisi omaan asiaansa. Sinnikkyyttä tarvitaan.

Nyt päättyvä Kirjastojen demokratiatyön perusparannushanke on pystyttänyt kivijalan Jyväskylän pääkirjaston demokratiatyölle, ja tälle perustukselle on hyvä rakentaa. Perustusta on hyvin testattu ja kiviä matkan varrella soviteltu ja vaihdettu yhdessä tamperelaisten kanssa. Olemme kokeilleet jo valeuutiskilpailua, pohtineet tilojen käyttöä yhdessä asiakkaiden kanssa ja pitäneet huikean suosion saaneet lasten leluvaalit.

Yhteistyö kantaa: Tampereen toteuttamien kokeilujen kautta olemme päässeet myös eturivistä seuraamaan, miten siellä toteutetut ideat ovat toimineet. Kokeilut ovat olleet kiinnostavia ja tuoneet hienoja elämyksiä ja kokemuksia tekemisestä yhdessä asiakkaiden kanssa. Eihän se aina onnistu, vaan eipä todellakaan ole myöskään aina tylsää ja vaikeaa, vaan parhaimmillaan innostusta, uusia kokemuksia ja jatkooideoita!

Käytäntöön meille jää ainakin jokaisessa kirjastoyksikössä tehtävä demokratiaskannaus. Nyt suunniteltuja sisältöjä hyödynnetään myös seuraavissa Jyväskylän kehittämisaskelissa, joista osa on käynnissä, osa vielä suunnittelupöydällä. Työntekijöiden osaamisen kehittäminen jatkuu ja uusissa rekrytoinneissa yhteiskunnallisen vuoropuhelun edistämisen taidot tulevat olemaan haastattelujen vakiokamaa. Näin se toimintamme muuttuu ja kehittyä – ihmisten kautta.

- **Hanna Martikainen**, kirjastotoimenjohtaja, Jyväskylän kaupunki

Tampereen ja Jyväskylän kirjastojen yhteinen demokratiahanke on tuonut oman työn arjen keskelle perustavanlaatuisia ja tervetullutta pohdintaa kirjaston yhteiskunnallisesta merkityksestä ja olemassaolon tarkoituksesta. Projektisuunnittelija Marjo Hietikko kaivoi heti projektin alkuvaiheessa esiin Helle Kannilan ajatuksia siitä, mikä kirjaston merkitys on asiakkaiden oppimisen ja oman ajattelun kehittymisen kannalta. Lopulta tavoitteet kiteytyivät demokratian tukemiseen ja yhteiskuntarauhan ylläpitämiseen.

Uusimman kirjastolain antama tehtävä ei ole ollut helppo haltuun otettava, ja hankkeistaminen valtionrahoituksen tuella, kokeilut ja yhteinen pohdinta on ollut elintärkeää. Emme voi tuudittautua siihen, että kirjastolaitos jo pelkällä olemassaolollaan tukee demokratiaa, vaan lain hengen mukaisesti meidän on otettava aktiivisempi rooli sen edistäjinä.

Demokratian ja yhteiskunnallisen vuoropuhelun edistämisen tehtävä herättää kirjastolaisissa kysymyksiä ja huoliakin. Pienten kokeilujen avulla olemme päässeet avaamaan omaa ajattelua, olemme löytäneet kaupungista oikeat kumppanit sekä oman organisaation sisältä työntekijät, joille asia on sydäntä lähellä. Ilman pysyviä rakenteita ja strategisia tavoitteita mikään ei kuitenkaan edisty tai jää toimintaan, vaan olemme myös lisänneet demokratiatehtävän sopivissa rekrytoinneissa tehtäväkuvatasolle asti. Perustamme myös demokratiatiimin, joka vastaa jatkossa koko kirjaston tasolla tämän tärkeän tehtävän palvelujen kehittämisestä ja toteutuksesta muun henkilöstön ja johdon vahvalla tuella.

Informaatiolukutaidon ja perinteisen lukutaidon edistäminen, mediakasvatus, yhteiskunnalliset keskustelutilaisuudet ja asukkaiden osallistumiseen ja kansalaistaitojen vahvistamiseen tähtäävät tilaisuudet ovat palveluita, jotka löytyvät meidän kirjastoista jatkossa toivottavasti yhdessä ja kumppaneiden kanssa muotoiltuina ja toteutuneina palveluina.

- **Niina Salmenkangas**, kirjastopalvelujohtaja, Tampereen kaupunki

MITÄ OPIMME INNOSTUMISESTA?

Sana demokratia kuulostaa ylevältä, jopa pelottavan suurelta ja etäiseltä. Osana Kansanvallan uljas linnake -hanketta oivalsimme monta asiaa innostumisesta - meidän tulee tehdä siitä helpommin lähestyttävää sekä sytyttää ja kannatella innostusta!

EI SE OLEKAAN RAKETTITIEDETTÄ!

Oivalsimme demokratiapohdinnan (s. 21) ja -skannauksen (s. 23) avulla, että teemme jo nykyisellään paljon toimia demokratian tukemiseksi. Lisäksi opimme, että voimme pienelläkin vaivalla lisätä demokratiakulman esimerkiksi jo suunniteltuihin tapahtumiin ja tempauksiin. Kirjastolaisilla on valmiina valtavasti sellaista tietoa ja osaamista, demokratiatyön elementtejä, joista lähteä kasaamaan omannäköistä kansanvallan linnaketta.

KOKEILUT JA KUMPPANIT KANNUSTAVAT

Demokratian ja osallisuuden teemat koskettavat yllättävänkin montaa yhteiskunnallista toimijaa, yhdistystä ja yritystä. Ja kaikilla on sama haaste: miten ihmeessä toteutamme tätä käytännössä? Kumppanit (s. 31) toivat työskentelyymme ideoita ja kokemusta, lisävirtaa sekä ennen kaikkea käsipareja ja viestintäkanavia, kun pääsimme käytännön kokeiluihin saakka. Yksin ja yhdessä kumppanien kanssa tehdyt kokeilut (s. 45) kannustivat testaamaan omia siipiä (nyt saa epäonnistua!) ja oppimaan mahdollisimman paljon mahdollisimman pienellä ajallisella ja rahallisella resurssilla.

KAIKKIEN EI TARVITSE OLLA WALTAREITA!

Projektin aikana hahmottui, että koko henkilöstön ei tarvitse innostua demokratiatyöstä aivan Waltaristi vaan soihdunkantajien ohella tarvitsemme myös niitä, jotka piipahtelevat mukana ideoimassa, osallistuvat pilottikokeilun toteutukseen tai pysyttelevät kuulolla tapahtumista. Kun soihdunkantajia löytyi ja kasvoi matkan myötä, heidän liekkiään ruokimme mahdollistamalla työaikaresurssia, tukemalla kokeilua ja toimimista yhteistyökumppaneiden kanssa.

VIESTINTÄ PITÄÄ PINNALLA

Pidimme demokratiateemaa pinnalla työyhteisössä mm. demokratiakahvien ja -uutiskirjeen avulla (s. 44). Demokratiakahveilla kokoonnuttiin oman väen ja välillä myös kaverikunnan kirjastolaisten kesken jakamaan ideoita, kokemuksia ja haaveita. Uutiskirje puolestaan muistutteli kerran kuukaudessa mitä projektissa tapahtuu, mutta jakeli myös arjen demokratiaindikaattoreita, kirjavinkkejä sekä kokemuksia muista kaupungeista. Uutiskirje oli erityisen tärkeää kehitysprojektia etäämmältä seuranneille, omaa rooliaan empineille kirjastolaisille. Muiden menosta kuuleminen sai verkkaisimmatkin harmittelemaan: "Nytkö se projekti jo loppuu? Juuri ajattelin, että voisin lähteä seuraavaan juttuun mukaan..."

Tunnista Kivet ja Waltarit!

Kirjastolaiset arvioivat innostustaan demokratiatyöhön asteikolla: 1 "Kiveäkin kiinnostaa" – 5 "Innostaa niin Waltaristi!". Näin tunnistimme erilaiset lähtökohdat ja osasimme mm. kohdistaa paremmin sisäistä viestintää.

OSAKSI ROOLITUKSIA JA TYÖNKUVIA

Demokratiatyö, kuten mikä vain uusi osa-alue vaatii toteutuakseen panostusta, aikaa ja resursseja – ja ennen kaikkea tavan, jolla sen toteutuminen on vastuutettu. Seuraavilla sivuilla esitellään tapoja, joita Tampereella ja Jyväskylässä on ideoitu tulevaisuuteen sekä otettu jo käyttöön.

Koko kaupungin (kirjastojen) demokratiavastaava

Tunnistammeko keskuudestamme työnkuvan, johon demokratiavastaavan rooli istuisi? Demokratiavastaavan työaika on pyhitetty alueen kaikkien kirjastojen demokratiatyön koordinointiin. Hän tukee ja muistuttaa (tai huolehtii itse) demokratiatyön vuosisuunnittelusta ja organisoii toteutuksia, uusia kokeiluja sekä huolehtii yhteistyökuvioiden virittelystä. Rooli voi olla pysyvä tai väliaikainen: valitaanko vaikka tällainen ekaksi vuodeksi, että saadaan homma liikkeelle?

Työnkuvaan kirjoitettu demokratiavastuu (esim. 20% työajasta)

Osa useamman henkilön työajasta on kohdennettu demokratiatyölle. Työskentelyä ohjaa tiimin, muiden työntekijöiden ja esihenkilöiden yhdessä laatima demokratiatyön vuosisuunnitelma, jonka yksittäisten toteutusten läpiviennistä (esim. leluvaalien järjestäminen, demokratiateemaisen pakohuonepelin vetäminen tai kirjastojen tilojen avaaminen) he vastaavat oman toimensa ohessa.

Demokratiatiimin/-työryhmän perustaminen

Kootaan kaikista alueen kirjastoista innokkaimmat yhdeksi tiimiksi, joka jakaa vastuun demokratiatyön koordinoinnista ja toteutusten vetämisestä. Tiimi huolehtii demokratiatyön vuosisuunnittelusta yhdessä aluekirjastojen kanssa sekä osallistaa kuntalaisia, organisoii toteutuksia sekä uusia kokeiluja ja huolehtii yhteistyökuvioiden virittelystä.

Erilaisten demokratiatyön roolien tunnistaminen ja jakaminen

Demokratiatyön vuosisuunnitelman laajuudesta riippuen toteutukseen tarvitaan useita ihmisiä erilaisissa rooleissa. Voimme ottaa eri vaiheissa mukaan esimerkiksi ideanikkareita, uusien kokeilujen toteutuksesta kiinnostuneita, kuntalaisten (lasten/nuorten/ikäihmisten...) osallistamisesta innostuneita, jne. henkilöstön vahvuuksilla ja voimavaroilla pelaten.

Tampereella demokratiatehtävä liitetään osaksi tehtäväkuvaa sopivissa uusissa rekrytoinneissa. Lisäksi perustetaan demokratiatiimi.

MUKAAN RAKENTEISIIN JA TOIMINTATAPOIHIN

Teemaksi kehityskeskusteluissa

Otetaan demokratiatyö kiinteäksi osaksi kehityskeskusteluita, jotta hahmotetaan kunkin vahvuudet ja mahdollisuudet osallistua sen toteuttamiseen. Näin demokratiatyö nousee varmasti puheeksi jokaisen kanssa. Työntekijät voivat ilmaista ideoitaan ja intressejään, joita esihenkilö voi tukea. Apumateriaalina voi käyttää esimerkiksi demokratiapohdintaa (s. 21).

Skannausvelvollisuus kerran vuodessa

Kaikki kirjastot tekevät demokratiaskannauksen vuosittain oman tiimin kanssa. Skannauksen johtopäätökset käydään läpi henkilöstötapaamisissa.

Tapahtumatuotannossa vastuuhenkilö ja/tai korvamerkitty osuus tapahtumabudjetista

Huomioidaan demokratianäkökulma kirjastojen tapahtumatuotannoissa niin, että siellä nimetty henkilö pitää huolen aiheesta käsittelevien tapahtumien toteuttamisesta. Lisäksi voidaan esimerkiksi merkitä tietty prosenttiosuus tapahtumabudjetista käytettäväksi demokratiaa edistäviin tapahtumiin.

Kirjastojen vuosikellojen kokoaminen ja viestintä

Kaikille kunnan kirjastoille asetetaan tehtäväksi suorittaa demokratiaskannaus kerran vuodessa sekä laatia sen pohjalta oman kirjastonsa vuosisuunnitelma. Yhteisen deadlineen jälkeen sovittu taho (viestintä, tapahtumatuotanto, kunnan osallisuustiimi...) laatii näistä yhteisen vuosikellon sekä vastaa siitä viestimisestä niin sisäisesti kuin kuntalaisille.

Jyväskylässä otetaan pysyvään käyttöön demokratiaskannaus ja jatketaan henkilöstön osaamisen kehittämistä teemaan liittyen.

TUKEA DEMOKRATIATYÖN KEHITTÄMISEEN

”Tiesitkö, että AVI:ltä on haettavissa valtionavustuksia esimerkiksi demokratiatyön kehittämiseen?”

Demokratiaa vahvistetaan ja luodaan uudelleen vuoropuhelussa. Poliittisesta ideologiasta riippumatta suomalaiselle järjestelmälle on ollut tyypillistä konsensushakuisuus, ja vallankäytölle on haettu tukea myös oppositiossa olevilta poliittisilta ryhmittymiltä. Ajan henki 2020-luvulla näyttää kuitenkin suosivan kärjistävämpää ja hyökkäävämpää retoriikkaa vuoropuhelun eri tasoilla. Kuulemista ja kuulluksi tulemistä haastetaan eri suunnista.

Aluehallintovirastojen kirjastotoimet tukevat kirjastolain sekä omien strategisten teemojensa toteutumista myös demokratian osalta. Haluamme tukea kirjastoja yhteiskunnallisen ja kulttuurisen vuoropuhelun edistämiseksi, sekä mahdollistaa aktiivisen kansalaisuuden, demokratian ja sananvapauden toteutumista. Haluamme oman toimintamme kautta varmistaa, että kirjastoilla on mahdollisuuksia kirjastolain määrittelemien tehtävien hoitamiseen.

Aluehallintovirastot myöntävät kirjastoille vuosittain valtionavustuksia toiminnan kehittämiseen. Yksi avustuskokonaisuuksista on aktiivinen kansalaisuus, osallisuus, demokratia ja sananvapaus. Se vastaa suoraan kirjastolain tavoitteisiin ja yleisten kirjastojen tehtäviin. Järjestämme vuosittain sekä alueellisia että valtakunnallisia tilaisuuksia, joissa ohjaamme kirjastoja kehittämisavustuksen hakemisessa. Viime vuosina olemme lisänneet kirjastojen osaamista uudella tavalla sparraavilla ohjauskeinoilla. Olemme lisänneet demokratiapainotusta myös muihin omiin koulutuksiimme sekä tiedon tuotantoon.

Kirjastojen ja niiden asiakkaiden vahva suhde perustuu luottamukseen ja empaattisuuteen. Näemme, että kirjastojen demokratiatyö rakentuu näille olemassa oleville suhteille, mutta ajatusta voidaan skaalata myös kirjastojen väliseksi. Yhteistyö kirjastolain tavoitteiden edistämiseksi on tärkeää ja juuri nyt erityisen ajankohtaista. Yhteistyö ei riipu kirjaston koosta, vaan eri kokoisilla toimijoilla erilaisissa toimintaympäristöissä on mahdollisuus kehittämiseen yhteisten hankkeiden ja koulutusten kautta. Käydään siis laajaa vuoropuhelua kirjastojen demokratiatyön puolesta!

- **Aluehallintovirastojen kirjastotoimen ylitarkastajat**

PYÖRÄT
PYÖRIMÄÄN!

LUKU 3: **DEMOKRATIATYÖ KÄYTÄNNÖSSÄ**

DEMOKRATIATYÖ KÄYTÄNNÖSSÄ **KÄÄRITÄÄN HIHAT!**

Eiköhän siis kääritä hihat ja ryhdytä hommiin! Tässä kappaleessa esittelemme hankkeessa suunnittelun demokratiatyön mallin sekä siihen liittyvät vaiheet ja työkalut. Suunnittelun avulla teemme itsellemme ja muille näkyväksi, mitä kaikkea demokratiatyö meidän kirjastossa on. Systemaattinen, yhdessä pureskeltu ja sovittu tekemisen tapa tekee myös mahdolliseksi reagoida paikallisiin ja alueellisiin yhteiskunnallisiin ilmiöihin: meidän kirjastolle ominaiset demokratiatyön tavat ovat tiedossa, kun jotain uutta tapahtuu.

Demokratiatyön malliin kuuluu eri osa-alueita: tavoitteiden pohtiminen, tekemisten ideointi ja vuosikellon suunnittelu. Tutustukaa seuraavilta sivuilta löytyviin toimintamalleihin ja miettikää juuri teidän kirjastoon sopiva tapa toteuttaa vuosisuunnittelu. Hoituuko kaikki yhdessä tiimipalaverissa näitä ohjeita ja apuja soveltaen? Vai tarvitaanko erillinen suunnittelupalaveri?

Kertapanostus yhteiseen suunnitteluun kuitenkin maksaa itsensä ajassa takaisin: sen jälkeen ei tarvitse palata puntaroimaan, teemmekö lakisääteisen velvoitteen eteen tarpeeksi tai olemmeko huomioineet demokratiatyön erilaiset tavat riittävästi.

“Kirjastojen demokratiatyö on yhdessä tekemistä, oman yhteisön hyväksi.”

“Ennalta aikatauluttaminen auttaa hahmottamaan, milloin on aloitettava markkinointi ja mahdollisten kumppanien herättely mukaan!”

“Kirjastojen demokratiatyö on myös yhteistyötä päämäärän saavuttamiseksi, erilaisten näkökulmien jakamista, oppimista ja ymmärryksen lisäämistä.”

DEMOKRATIATYÖ KÄYTÄNNÖSSÄ

DEMOKRATIATYÖN MALLI

Malliin on koostettu prosessinomaisesti vaihteita, jotka helpottavat demokratiatyön suunnittelussa. Ne on jaoteltu suositeltuun järjestykseen, mutta kuvasta ja työkirjasta voi myös poimia itselle toimivimmat vaiheet. Kaikkia vaihteita voi myös soveltaa sekä isosti että pienesti – vaikkapa osana kahvipöytäkeskustelua, tiimipalaveria tai kehittämispäivää!

Jos aikaa on kertakaikkisen vähän, skannauksen ja vuosisuunnitelman avulla pääsee jo pitkälle - vinkkejä seuraavilla sivuilla!

1

POHDINTA JA TAVOITTEET

Mitä demokratia meille tarkoittaa? Mikä demokratian edistämisessä innostaa, entä jännittää? Voitte hyödyntää "luotainkyselyä" sivulla 65 tai avata teemasta keskustelua kahvipöydässä. Suositellaan erityisesti, jos demokratiatyö on uutta kirjastollenne!

Asetetaan yhdessä selkeä tavoite seuraavan vuoden demokratiatyölle. Tavoitteen asettaminen auttaa rajaamaan ja selkeyttämään työtä, erityisesti jos resursseja on rajallisesti.

Lisävinkit avuksi s. 20-22.

2

SKANNAUS

Skannaus auttaa hahmottamaan mitä jo teemme sekä ideoimaan kevyitä uusia toteutuksia.

Työkalu avuksi s. 23-25.

3

IDEOINTI

Mitä kaikkea voisimme tehdä ja kenen kanssa?

Sivuilla 26-30 löytyy apuja ja inspiraatiota ideointiin.

YHTEISTYÖ

Kaikkea ei tarvitse tehdä itse – vinkkejä yhteistyökumppanien pohdintaan ja yhteistyöhön sivuilla 31-35!

ASUKASOSALLISUUS

Vinkkejä, miten asukkaita voi osallistaa ideointiin sivuilla 36-39!

4

VUOSISUUNNITELMA JA VIESTINTÄ

Miltä näyttää demokratian vuosikalenteri, eli milloin ja mitä toteutamme?

Työkalu avuksi s. 40-43.

Pohditaan lisäksi: miten viestimme demokratiatyöstä vuoden aikana sisäisesti (esim. uutiskirjeet, Teams-ryhmä jne)? Entä asiakkaille, asukkaille ja paikallisille toimijoille?

5

HIHAT HEILUMAAN!

Vuoden aikana

Tarvittaessa ideoiden jatkojalostamista esimerkiksi yhteistyötahojen kanssa ja asukkaita osallistaen sekä toteutusten tarkempaa suunnittelua.

Vuoden loppuksi

Mitä opimme: laitetaanko ensi vuonna suurempia tavoitteita vai tuliko sittenkin haukattua liian iso pala? Mikä innosti eniten?

MALLIN SOVELTAMINEN PIENESSÄ KIRJASTOSSA

Esimerkiksi näin...

1

Olen kirjastoni ainoa työntekijä. **Tavoitteeni** on, että saisin tänä vuonna toteutettua yhden pienen ja yhden isomman demokratiateon. Youtubesta sain hyvää **taustatietoa** "kirjastot ja demokratia" haulla.

2

4

Teimme viereisen koulun yhteiskuntaopin opettajan kanssa puolen tunnin **demokratiaskannauksen**. Sen kautta saimme muutaman helposti toteutettavan idean. Otin nämä **osaksi tapahtumakalenterin suunnittelua**.

5

Laitoin kerhojen vetäjille viestin, että he ottaisivat yhdelle kerralle demokratiateeman. Lukupiiri innostui ottamaan teemaksi kielletyt kirjat, ja satukerho antaa kevään ajan lasten äänestää, mitkä kirjat luetaan.

Varasin ilmoitustaulultamme yhden osan paikallisten yhdistysten toiminnalle. Huikkaanpa tästä ohi kulkiessani aina tutuille yhdistystoimijoille niin sana alkaa kiiriä!

Pääkirjaston porukka lupasi lisäksi tulla peluuttamaan pakopeliä toukokuussa.

1

2

Olen kirjastoni ainoa työntekijä. Koska työaikani on vain 70%, avaimet käteen periaate toimii minulle parhaiten: Sain pääkirjastolta valmiin **vuosisuunnittelupohjan**, jossa oli useita erilaisia toteutuksia ja ideoita.

4

Nappasin pohjasta kiinnostavimmat ja toteutuskelpoisimmat **ideat**.

5

Keräsin kevääksi demokratiateemaisen hyllynpäätynäyttelyn, johon käytin saamaani valmista kirjalista.

Lisäksi hankin lastenosastolle liitutaulun, johon lapset voivat laittaa toiveitaan kunnan leikkipaikkojen kehittämiseksi. Lähetän siitä valokuvia kunnan sivistysjohtajalle!

... tai näin?

MALLIN SOVELTAMINEN ISOMMASSA KIRJASTOSSA

Esimerkiksi näin...

1

Olemme viime viikkoina pähkäilleet ja **pohtineet demokratiaa** kahvipöydässä. Tiimipalaverissa aiheena oli, millaisia **tavoitteita** meillä voisi olla tämän vuoden demokratiatyölle omassa kirjastossamme.

2

Tiimipalaverin päätteeksi teimme pareittain **demokratiaskannauksen**. Oivalsimme, että teemme jo paljon tähän liittyvää, mutta innostuimme myös uuden ideoinnista! Tämä oli hyvä tapa kääntää ajatuksia demokratiatyöhön kehittämispäivää silmällä pitäen!

3

Eri kirjastoista kootun "Waltariporukan" kesken järjestimme iltapäivän mittaisen ideointituokion. Poimimme skannauksesta tulleet innostavat ideat. Muokkasimme Mikkelissä kokeiltua stand-up -ideaa oman näköiseksi ja kehitimme monta uutta ideaa. Niistä taidamme toteuttaa muutaman.

4

Kokoonnuimme tapahtumaryhmän kanssa ja kalenteroimme **vuosikelloa** käyttäen kaikki seuraavan vuoden demokratiatoimet. Samalla pohdimme, miten myös muihin kirjaston tapahtumiin – vaikkapa hiihtolomaviikon lasten tapahtumiin tai kirjailijavierailuihin – voisi saada demokratiakulmaa.

5

Vuoden aikana olemme toteuttaneet suunnitelman mukaisia tekoja. Alunperin suunnitellun poliittisen paneelikeskustelun tekemiseen ei riittänytkään aikaa. Sen sijaan toteutimme vuoden varrella lennosta muutamia mieleen tulleita idiksiä: aloimme esimerkiksi nostamaan asiakaspalvelutilanteissa esiin kriittisen ajattelun ja lähdekritiikin näkökulmia.

Vuoden lopun tiimipalaverissa kävimme läpi kaikkien ajatuksia menneen vuoden demokratiatyöstä. Ja wau, vaikuttaa siltä että ensi vuonna voisimme ainakin yrittää jatkaa muutamaa jo tehtyä ja näemmä intoa olisi myös uusille ideoille! Yhdelle tehdylle toteutukselle annoimme rukkaset – aikaa ja vaivaa kului paljon koettuun hyötyyn nähden.

DEMOKRATIATYÖ KÄYTÄNNÖSSÄ

1. POHDINTA JA TAVOITTEET

Demokratiatyön alkupohdinnan ja tavoitteen asettamisen ei tarvitse olla perusteellinen syväanalyysi tai argumentaatiokilpailu. Todennäköisesti emme työyhteisön sisällä koskaan hahmota demokratiatyötä täysin identtisellä tavalla. Tärkeintä on, että jaamme käsityksen siitä, mitä oma kirjastomme voi ja aikoo demokratian tukemiseksi seuraavaksi tehdä.

Seuraavilta sivuilta löydät apukysymyksiä ja menetelmäideoita yhteisen demokratiapohdinnan ja tavoitteiden asettamisen toteuttamiseksi – lyhyemmän tai pidemmän kaavan kautta.

"Mikä on meille innostava ja mielekäs demokratiatyön tavoite?"

POHDINTA JA TAVOITTEET

DEMOKRATIAPOHDINTA

Demokratiatyö – mikä uljas ja ehkä hieman epämääräinenkin käsite! Ennen kuin ryhdymme yhdessä kehittämään kirjastomme demokratiatyötä, on syytä yhdessä pohtia mitä se meille kullekin tarkoittaa ja millaisia tavoitteita voisimme asettaa yhteisille ponnisteluillemme.

Yhteisen demokratiapohdinnan voi toteuttaa esimerkiksi tiimipalaverissa, kahvipöydässä tai henkilöstökyselyn avulla. Oli muoto mikä hyvänsä, pohdinnan tarkoituksena on kartoittaa kollegoiden henkilökohtaisia ajatuksia, kiinnostuksen kohteita ja vahvuuksia teemaan liittyen. Voitte esimerkiksi:

1. **Herätellä ajatuksia demokratiatyöstä:** Mitä se minulle tarkoittaa?
2. **Koota yhdessä:** Mitä kaikkea jo oikeastaan teemme demokratian eteen?
3. **Pysähtyä pohtimaan:** Kuinka paljon haluan itse olla tässä demokratiatyön edistämässä mukana?
4. **Tunnistaa** mahdolliset demokratiatyön soihdunkantajat ja aktiivit organisaatioissa.
5. **Tuoda näkyväksi**, että demokratiatyö ei ole yhtä kuin vaaliväittelyjen järjestäminen, vaan se voi koostua monenlaisista, pienistäkin asioista.
6. **Valita oheiselta listalta** kolme eniten meitä kiinnostavaa demokratian vahvistamisen keinoa ja jatkaa tavoitteen asettamista niiden pohjalta.

Vinkki

Jyväskylältä:

demokratiatyö sopii erinomaisesti kahvipöydän keskustelu-aiheeksi!

1. Mitkä näistä demokratian vahvistamisen keinoista ovat mielestäsi kiinnostavimpia, joita kirjasto voisi tukea? Valitse niin monta kuin haluat ja/tai kirjaa ylös jokin muu kiinnostava keino!

- ☐ Aktiivisen kansalaisuuden ja vaikuttamisen tukeminen (esim. erilaisten osallistumisen keinojen tunteminen ja hyödyntäminen kuten somevaikuttaminen, mielenosoituksen järjestäminen, jne.)
- ☐ Demokratiakasvatuksen tarjoaminen (esim. luetun ymmärtäminen, medialukutaito, kriittinen ajattelu- ja lukeminen, ymmärrys demokratian toimintaperiaatteista)
- ☐ Yhdenvertaisen osallistumisen mahdollistaminen ja varmistaminen (esim. selkokielen viestintä, yhdenvertaiset mahdollisuudet itsensä sivistämiseen, ymmärrys siitä miksi osallistua, "pystyn, osaan ja haluan osallistua")
- ☐ Luotettavan tiedon saatavuus (esim. pääsy luotettavaan tietoon, moninäkökulmaisuus, lähdekriittisyys, oman mielipiteen muodostaminen)
- ☐ Luottamuksen lisääminen yhteiskuntaan ja poliittiseen järjestelmään (esim. tietoa oikeuksista, vaikuttamisen kokemuksien tarjoaminen, luotettavaa ja helposti saatavaa tietoa yhteiskunnan toiminnasta)
- ☐ Yhteiskuntaan kiinnittymisen ja osallisuuden tukeminen (esim. kieli, integraatio, hyväksyntä)
- ☐ Keskustelun ja dialogin paikkojen ja mahdollisuuksien tarjoaminen (esim. eri ihmisryhmien tai kansalaisten ja poliitikkojen välillä, empatia-, neuvottelu- ja ilmaisutaitojen kehittäminen)
- ☐ Sanoista teoiksi - vaikuttavuus ja vallansiirto poliitikkojen ja kansalaisten välillä (esim. kuntalaisäänestykset, osallistuva budjetointi, "kuulemisesta vaikuttamiseen")
- ☐ Muu: _____

Tässä hankkeessa toteutimme demokratiakyselyn yhteisen sävelen löytämiseksi. Lue lisää s.65!

TAVOITTEEN MUODOSTAMINEN

Jotta tekemämme demokratiatyö on innostavaa ja vaikuttavaa, tekemiselle kannattaa valita yhteinen tavoite. Tavoite voi vaihtua vuosittain tai nopeammallakin syklillä.

Voitte lähteä muodostamaan tavoitettanne seuraavien apukysymyksien avulla esimerkiksi tiimipalaverissa:

- Mikä meitä innostaisi?
- Mitä tiedämme alueemme asukkaiden kaipaavan?
- Onko jokin ajankohtainen aihe, johon haluamme antaa panoksemme (esim. vaalit, lisääntynyt yhteiskunnallinen keskustelu aiheesta x)?
- Tunnistammeko kiinnostavan yhteistyökumppanin, johon haluamme panostaa tänä vuonna?
- Mikä on kunnianhimon tasomme demokratiatyölle tänä vuonna?
- Miten saamme täytettyä meille asetetut velvollisuudet (esim. OKM:n yhteiskunnalliset tilaisuudet -raportointi)?

Voitte ottaa avuksi myös sivulta 27 löytyvät näkökulmat ideoinnin tueksi: otammeko demokratiatwistin nykyisiin toimintoihin, varastammeko kaverilta vai onko meillä paukkuja kehittää jotain ihan uutta? Teemmekö työtä pistemäisesti vaiko pysyvämmällä otteella? Panostammeko isosti vai pienesti?

Tavoite voi olla esimerkiksi:

”Vuonna 2023 otamme ensiaskelemme demokratiatyöhön ja teemme joka kuukausi yhden pienen demokratiaan liittyvän teon.”

”Tänä vuonna jatkamme viime vuonna aloitettua demokratiatapahtumien sarjaa ja rakennamme paikallisen koulun kanssa heitä tukevan demokratiakasvatuksen kokeilun.”

”Tämän vuoden teemamme on lasten ja nuorten vaikuttamistaidot. Toteutamme demokratiatyön alla vähintään kaksi erilaista, teeman mukaista tekoa yhdessä päiväkodin ja koulun kanssa ideoiden. Lisäksi otamme teeman huomioon esim. jo kalenterissa olevissa kirjavinkkauksissa, kerhoissa, hiihtolomaviikon lastentapahtumissa ja järkkäämme taas leluvaalit.”

”Tänä vuonna keskitymme demokratiatyössä yhteistyötahojen järjestämiin demokratiatekoihin panostamalla tilahakuun.”

DEMOKRATIATYÖ KÄYTÄNNÖSSÄ

2. SKANNAUS

Kirjastojen demokratiaskannaus on työkalu, jonka tarkoituksena on innostaa tiimejä tutkailemaan omaa kirjastoaan demokratialinssin läpi. Sitä voi hyödyntää avartavana inspiraation lähteenä pohdittaessa miten edistää demokratiaa ja toteuttaa kirjastojen demokratiatyötä käytännössä. Toivomme työkalun synnyttävän ideoita demokratiaan liittyvien toimenpiteiden suunnitteluun – erityisesti pienten ja helppojen toteutusten kehittämiseen.

Demokratiaskannaus kehitettiin osana Jyväskylän ja Tampereen kaupunginkirjastojen demokratiahanketta. Työkalun (ks. seuraava sivu) teemat on valittu hankkeen testiryhmien palautteiden pohjalta, mutta tarvittaessa skannauksessa voi hyödyntää lisä- tai vaihtoehtoisia teemoja, kuten:

- **Tilat ja ympäristöt:** Mitä pieniä toimia voimme tehdä, jotta tilamme ovat saavutettavampia eri ihmisryhmille? Mitä tiloja voimme tarjota paikallisille ryhmille heidän demokratia-aiheisten tapahtumiensa järjestämiseen?
- **Viestintä:** Miten demokratiateema ilmenee kirjastomme viestinnässä? Mitä voimme tehdä korostaaksemme sitä enemmän, jakaa enemmän tietoa demokratiasta ja mainostaa demokratiaan liittyviä tapahtumiamme? Entä miten voimme hyödyntää demokratiatyössä somekanaviamme ja verkkokirjastoa?

Skannaamalla tunnistamme helpommin demokratiatyön "matalalla roikkuvat hedelmät".

SKANNAUS

DEMOKRATIASKANNAUKSEN TOTEUTTAMINEN

Demokratiaskannaus auttaa tunnistamaan erityisesti jo tehtyä työtä sekä kääntämään ajatuksia siihen, mitä voisimme tiloissamme ja toimissamme tehdä.

Demokratiaskannauksen ajatuksena on tunnistaa arjesta ja ympäristöstä demokratiatyön kokeilun paikkoja.

- Miten juuri meidän kirjastossa voisi testata demokratiatyön tekemistä pienesti?
- Mitä olemassa olevaa voisimme hyödyntää?
- Millainen olisi 10 minuutissa toteutettava demokratiateko, entä päivässä?

Millaisia mahdollisuuksia tunnistamme omassa kirjastossamme: miten tukea aktiivista osallisuutta ja vuorovaikutusta paikallisella tasolla tai lisätä luottamusta edustukselliseen demokratiaan?

VINKKI:

Demokratiaskannaus sopii tehtäväksi vuosittain – sen avulla voidaan arvioida aiempien tekemisten onnistumista ja ideoida uusia mahdollisuuksia!

KIRJASTON DEMOKRATIASKANNAUS

Demokratiaskannaus auttaa ideoimaan, miten meidän kirjastomme voisi tehdä demokratiatyötä ihan pienesti jo tehtyä hyödyntäen, vanhasta inspiroituen tai miksei jopa uutta kokeillen. Skannauksen voi tehdä esimerkiksi osana tiimpalaveria tai vaikka napata näkökulmaksi tilakävelyyn. Niin tai näin, toivottavasti skannaus auttaa pohtimaan, **miten meidän kirjasto voi tukea aktiivista osallisuutta ja vuorovaikutusta omassa yhteisössämme tai lisätä luottamusta edustukselliseen demokratiaan?**

SKANNAUKSEN TOTEUTTIVAT (nimi + kirjasto):

MITEN SKANNAAN? Valitkaa tila, esim. nuortenosasto. Kävelkää ja "skannaakaa" oikealla olevista teemoista inspiroituen, mitä pieniä demokratiatekoja voisitte tehdä. Keskustelkaa yhdessä, millaisia ideoita voitaisiin toteuttaa vaikka heti, entä ensi kuussa? TAI Hyödyntäkää skannausta luovasti soveltaen! ----- BONUS Kysykää asiakkaita tai kollegoilta pikapalautetta ideoista (mitä mieltä olisit, jos... tulisi/ko, jos... olisiko sinulle iloa, jos...).	TAPAHTUMAT • Mihin jo järjestämiimme tilaisuuksiin voisimme tuoda demokratiateeman mukaan? • Voisimmeko kutsua jonkun yhteistyökumppaneista tai paikallisista yhdistyksistä, kouluista yms. tuomaan demokratiasisältöjä tapahtumiin?	AINEISTO • Millaisia aineistoja meiltä jo löytyy ja mitä voisimme tarjota lisää? Miten saisimme demokratia-aineistoja paremmin esille? • Millaista osallisuutta, vuorovaikutusta ja vaikuttamista tukevaa "esineistöä" voisimme tarjota? Miten?	MUUT MAHDOLLISUUDET • Millaista osaamista tai mielenkiinnon kohteita minulta ja kollegoiltani löytyy? • Mikä osaamisemme tai nykyiset palvelumme (esim. koulu- ja päiväkotiyhteistyö) voisivat tukea vaikuttamissa ja aktiivisessa kansalaisuudessa tarvittavia taitoja?

Tekijät: Kolmas Persoon Oy, Tampereen ja Jyväskylän kirjastot, 2023

Skannauksen pohja löytyy materiaalipankista. Suosittelemme printtaamaan sen A3-koossa.

DEMOKRATIATYÖN MALLI

3. IDEOINTI

Esittelemme seuraavaksi joukon hyväksi todettuja tapoja miettiä ja suunnitella kirjaston erilaisia demokratiatyön muotoja – ovat ne sitten kampanjoita, tilaisuuksia tai mitä vaan.

Mukana on ideoinnin työkaluja, joita voi hyödyntää uuden keksimisen tukena sekä apuvälineitä uusien kokeilujen toteuttamiseen. **Näitä voi käyttää myös silloin, kun ei ideoida täysin uutta vaan toteutetaan muualla ideoitua:** miten sovitamme esim. pehmoleluvaalit juuri meidän kirjastossa toteutettavaksi? Mitä työvaiheita tarvitsemme?

Ideointiin voi lähteä joko pienellä tehotiimillä tai kutsumalla laajemmin kirjastolaisia tai jopa paikallisia toimijoita mukaan ideointityöpajaan!

Uuden äärellä on fiksua suhtautua tekemiseen **kokeillen**: ensimmäisellä kerralla ei odoteta täyttä onnistumista, vaan ennemmin tavoitellaan oppeja: miten tämä kannattaisi tehdä ensi kerralla? Toimisiko tällöinen meillä? Kokeillen tekeminen vaatii lähinnä jonkin verran yhteistä suunnittelu-aikaa – etenkin yhdessä muiden toimijoiden kanssa kokeillessa suunnittelu ryhmäyttää ja varmistaa, että kaikki ovat samalla sivulla. Esimerkkejä kokeiluista voit lukea sivulta 45-57!

“Kokeilut ovat paras keino oppimiseen – mikä toimisi meidän kirjastossa? Mikä meitä ja asukkaita aidosti innostaa?”

NÄKÖKULMIA IDEOINNIN POHJAKSI

Kun mietimme käytössä olevia resursseja, osaamista ja kontakteja, millaista demokratiatyön tulisi olla? Olemme oppineet, että on yhtä tärkeää tunnistaa jo arkeen kuuluvia demokratiatyön muotoja kuin kehittää uutta, juuri meidän kirjastoon sopivaa tekemistä. Ennen ideoinnin aloittamista tai vuosisuunnitelman rakentamista kannattaakin pohtia seuraavia kolmea näkökulmaa:

VANHAN TWISTAUS, DEMOKRATIAVARKAUS TAI AIVAN UUDEN KOKEILU?

Voisiko tavallisia lukuvinkkauksia tehdä kuukauden ajan demokratiakulmalla tai lisätä tapahtumaamme osallistavan ideaseinän? Olipa kiinnostava idea Oulussa, kokeillaanpa samaa täälläkin! Vai löytyykö joukostamme uusista ideoista syttyviä oman elämänsä pelle pelottomia?

PYSYVÄÄ VAI PISTEMÄISTÄ?

Demokratiatyöhön voi ripotella eripituisia toimia. Kerran kuratoitu hyllynpääty voi olla paikallaan kuukausia, kun taas esimerkiksi pehmoleluvaalit tai pakohuonepelejä ovat usein kertaluontoisia tai tapahtuman omaisia.

Haluammeko keskittyä pidempiaikaisiin, esim. aineistoon pohjautuviin tekoihin?

Vai onko tärkeämpää, että meillä on panoksia tehdä tarpeen mukaan kertaluontoisia rutistuksia esim. näkyvyyden vuoksi?

PIENELLÄ VAI ISOMMALLA PANOSTUKSELLE?

Pienelläkin panostuksella pääsee jo pitkälle. Aina ei tarvitse kutsua muita mukaan tekemään ja ideoimaan yhdessä - arjen pikkujututkin ovat tärkeitä!

Isommalla panostuksella tehdyt demokratiatoimet voivat sisältää suunnittelupalavereja ja hieman vaativampaa toteutusta. Se voi myös tarkoittaa ideointia, toteutusta ja yhteistyötä kumppaneiden kanssa.

Top 5 toteutuskelpoista ja innostavaa tekoa seuraavalle vuodelle:

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

Lisää ideoita löytyy seuraavalta sivulta ja käsikirjan luvusta 4!

Kurkista myös

- Sitran käsikirja
- Youtubesta "kirjastot ja demokratia" -hakusana
- Seuraa AVIn muita kirjastohankkeita!

Tampereen ja Jyväskylän kaupunginkirjastoissa ideoitua (joista aivan kaikkea emme vielä ole ennättäneet kokeilla):

- Hyllynpääty demokratiateemalla: esim. "kielletyt kirjat", ennakkoluulottomat naiset, sateenkaariteema Pride-kuukautena, presidenttien elämäkerrat... Tehtyjä kirjalistoja kannattaa vaihtaa muiden kirjastojen kanssa!
- Demokratiatyökalujen lainaamo: kootaan hyväksi koetut työtavat lainattaviksi kirjastoon (esim. Erätauco-kortit – miksei jopa erätaukofasilitaattorin lainaus!).
- Kansallinen demokratian päivä: kirjastossa tietoa ja puheenvuoroja esim. mistä demokratiassa on kyse (nykyisyys, historia, tulevaisuus) ja miten se vaikuttaa arkeemme?
- Lautakunnan julkinen kokous kirjastossa (esim. sivistys- ja kulttuurilautakunta): fyysinen kokous, jota voi seurata paikan päällä, virtuaalisesti tai striiminä aluekirjastoissa. Chat/keskustelu ennen/jälkeen lautakunnan jäsenten kanssa.
- Tietopankki vaikuttamisesta: tehdään kaupunkilaisille tutuksi julistein tai muulla tavoin vaikuttamiseen liittyviä termejä ja tapoja, esim. adressit, mielenosoitukset, kuntalaisaloitteet, yhdistystoiminnan alkeet.
- Unelmiäni yhdistys: kutsutaan lapsia ja nuoria ideoimaan, millainen olisi heidän unelmiensa yhdistys? Mitä asioita se edistäisi, millaista toimintaa se järjestäisi? Esitelkää ideat vaikkapa näyttelynä kirjaston aulassa!
- Erilaisia tapoja vaikuttaa -teemakeskustelut: vieraana eri kerroilla runoilija, muusikko/räppäri, kuvataiteilija/graffititaiteilija, tutkiva journalisti, yhteiskunnallisista aiheista puhuva urheilija jne.
- Tiedonhaun ohjauksen ja lähdekritiikin opastamisen lisääminen asiakaspalvelutilanteissa.
- Valtuuston kokousten kisakatsomo.
- Pehmoleluvaalit twistattuna esim. "leluvaalit", "kirjankansivaalit" tai "pressaehdokkaiden lemmikit".
- Kirjailijavieras tietyn demokratiailmion ympärillä.
- Yliopistolta ulkomaalaisia tutkijoita kertomaan demokratiasta omassa kotimaassaan.
- Pelitapahtumat: pelaa toisten asiakkaiden kanssa esim. Bad news –verkkopeliä.
- Kiellettyjen kirjojen lukupiiri.
- Lasten valitsevat taideteokset kaupungin kokoelmista satuhuoneeseen.
- Satuvaalit: päätetään yhdessä, mikä satu luetaan.
- Kirjanäyttelyt asiakkaiden otsikosta/asiakkaiden tekemänä.
- Koulun ja oppilaitosten osallistaminen pelisääntökeskusteluun.
- Erätaukomenetelmän opiskelu työyhteisössä.

INNOSTAVIA IDEOITA MUUALTA

Turku

Pieni poliittinen lukuhaaste: lukukampanja kutsuu sukeltamaan kirjallisuuden yhteiskunnallisiin teemoihin. Kirjaston lukuhaaste tarjoaa laajan kattauksen erilaisia kirjallisuuden genrejä ja aiheita, joiden pohjalta haasteeseen osallistuja voi rakentaa oman yhteiskunnallisen lukulistansa. Lukuhaasteen suorittamalla voi osallistua arvontaan, jossa on palkintona kirjastokassi ja lautapeli. [Lue lisää.](#)

Maaninka

Luupin alla -keskustelutilaisuudet: kuuden avoimen kuntalaiskeskustelutilaisuuden sarja hyvin pienellä paikkakunnalla. Tilaisuus alkaa lyhyellä alustuksella ja teemaan johdattelulla, minkä jälkeen areena on kaikille vapaa. Keskustelua luotsaa paikallinen kirjastovirkailija. [Lue lisää.](#)

Iisalmi

Kyselytunti-sarja: Kuntalaiset saavat esittää kirjastossa etukäteen kysymyksiä kuntopäättäjille ja viranhaltijoille. Kyselytunneilla on kysymyksiin vastaamassa kaupunginjohtaja, kaupungin talousjohtaja, elinkeinojohtaja, teknisen toimialan toimialajohtaja, sivistys- ja hyvinvointialan toimialajohtaja sekä kulttuuri- ja vapaa-aikajohtaja. Kahvitarjoilu. Kyselytunnit striimataan ja tallenteet ovat katsottavissa myöhemmin kirjaston Facebook-tililtä aihetunnisteella #kirjastostakansalaisekanava. [Lue lisää.](#)

Turku

Pormestariehdokkaiden kirjahaaste: Ehdokkaiden vastauksia julkaistaan kirjaston somekanavissa kuntavaaleihin saakka.

Vallan pihalla – vaikuttava kesäsuunnistus

Pansiossa: Ohjelmassa mm. kassipainatusta, minimielenosoitustyöpaja, meemityöpaja. Mukana on myös musiikkia, pientä tarjottavaa sekä paikallisen toimintakeskuksen järjestämä kirppis.

Pornainen

Lavastettu mielenilmaisuus: Osallistavassa näyttelyssä kunnan asukkaat pääsevät ilmaisemaan mielipiteensä kirjoittamalla huolensa tai muutosta kaipaavan asian pieneen mielenilmauskylttiin ja asettamaan sen kunnantalon pienoismallikuvan eteen kirjastotilassa.

Kangasniemi

Kuntakenttä tutuksi: Kirjasto esittelee kunnan toimintatapoja ja kuntopäätöksentekoa sekä tekee kunnan päättäjiä ja virkamiehiä tutummaksi tavallisille kuntalaisille. Kuntalaiset voivat osallistua paikan päällä tai netin kautta. [Lue lisää.](#)

Jämsä

Vaalipuheet päreiksi: puhdasta ja likaista retoriikkaa -luento. Luennoitsijana toimii tutkija, joka pureutuu poliitikkojen viestintään ja erityisesti siihen, millaisia keinoja poliitikot käyttävät pyrkiessään vaikuttamaan äänestäjiin. Innoitusta on saatu Ylen Poliittikkaradion Puheet päreiksi -osiosta. Siinä suomen kielen dosentti ja Ylen toimittaja analysoivat politiikan kielen ajankohtaisuuksia. [Lue lisää.](#)

Turku

Poliittinen levyraati

Paikallisessa seurusteluravintolassa kirjastolaisten vetämä levyraati ja pop-up-kirjasto.

Riihimäki

Puhu poliitikolle -hankkeen politiikan aamukahvit: paikalla on keskustelemassa viisi kuntopäättäjää. Tilaisuuksissa kaupunkilaisilla on mahdollisuus osallistua rentoon kahvitapahtumaan kaupungin päättäjien kanssa. Kahvittelun lomassa kaupunkilaiset voivat kysellä päättäjiltä heitä askarruttavista asioista. Keskustelunaiheina mm. ilmastonmuutos, paikalliset sosiaali- ja terveyspalvelut ja se, riittävätkö kunnan varat jatkossa laadukkaisiin palveluihin. [Lue lisää.](#)

Jämsä

Stand up -esitys: Voiko komiikalla vaikuttaa?: Puhetaidon esittelyä standupin keinoin. Kuka saa sanoa lavalla ja mitä saa sanoa? Parhaimmillaan stand up -komiikka voi olla erinomainen väylä yhteiskunnallisen ja kulttuurisen vuoropuhelun edistämiseen.

IDEOINTI IDEOIDAAN YHDESSÄ

Hyödynnä valmiita työpohjia yhteisen ideoinnin tueksi. Hyödynnä oheista ohjelmarunkoa, tai nappaa haluamasi työkalut muuten käyttöön, vaikka osaksi viikkopalaveria.

Ideointia kannattaa aina tehdä yhdessä. Isommassa porukassa yhteinen työskentely kannattaa jakaa neljän henkilön pienryhmiin, jotta kaikki pääsevät ääneen.

Ideointituokio henkilöstön kanssa voisi mennä vaikka näin:

30 min Lämmittely: Kenelle teemme? Mihin tarpeeseen? Hyödynnä esimerkiksi Unelmakohderyhmämme persoona -työpohjaa

60 min Ideointi: Mitä kaikkea tälle kohderyhmälle voisimme toteuttaa? Minkä idean valitsemme kokeiltavaksi? Hyödynnä esimerkiksi Idean tiivistys- tai Kirjan takakansi -pohjaa.

30 min Suunnittelun aloitus: Mitä tämän kokeilun toteutus tarkoittaisi ja vaatisi? Hyödynnä esimerkiksi Toteutuksen hahmotelma -työpohjaa

VINKKI

Ota demokratiatyön suunnittelu tai ideointi osaksi **henkilöstön kehittämispäivän ohjelmaa!** Työkalupohjat ohjeineen löydät materiaalipankista.

The image shows four overlapping workshop templates. The top-left template is 'Idea tiivistys' (Idea Summary) with fields for 'Idea nimi:' (Idea name), 'Idea lyhyt esittely' (Idea short presentation), 'Tavoite/hyödyt' (Goal/benefits), and 'Kohderyhmät' (Target groups). The top-right template is 'Kirjan takakansi: kokeilun idean tiivistys' (Back of the book: idea summary for the experiment) with fields for 'Tutkimuskysymys?' (Research question?), 'Kokeilun nimi' (Experiment name), and 'Toimittaja (=kirjasto(t))' (Organizer (=library(s))). The bottom-left template is 'Unelmakohderyhmän persoona' (Dream target group persona) with fields for 'Kuva' (Image), 'Nimi:' (Name), 'Ikä:' (Age), 'Elämäntilanne' (Life situation), 'Osallistumisen esteet' (Barriers to participation), and 'Osallistumisen mahdollistajat' (Enablers of participation). The bottom-right template is 'Toteutuksen hahmotelma' (Implementation sketch) with fields for 'Valmistelu' (Preparation), 'Markkinointi' (Marketing), 'Toteutus' (Implementation), and 'Jälkeen' (Afterwards).

DEMOKRATIATYÖN MALLI

3.1 YHTEISTYÖN TEKEMINEN

Kaikkeä ei tarvitse tehdä yksin! Kirjasto on monille tahoille erityisen mieluisa ja kiinnostava yhteistyökumppani: kirjasto tavoittaa kuntalaisia monipuolisesti ja se tunnetaan saavutettavana, neutraalina tilana. Jos omat resurssit demokratiatyöhön ovat tiukassa, pienikin panostus yhteistyösuhteiden rakentamiseen kannattaa jatkoa ajatellen! Yhteistyökumppaneiden houkuttelun ei tarvitse olla suurta ja työlästä kampanjointia – yksikin puhelinsoitto voi poikia jo paljon.

Keskustelun käyminen demokratiatyöstä paikallisten toimijoiden kanssa auttaa myös näkemään, mitä muut jo tekevät aiheen parissa – siitä voi jatkaa pohtimaan, mitä juuri kirjaston kannattaisi alueella tarjota.

Mitä olemme vuosisuunnittelussa asettaneet demokratiatyömme tavoitteeksi: mitä erityisesti haluamme asukkaille tarjota ja mitkä ovat meille tänä vuonna tärkeimmät kohderyhmät? Näistä kysymyksistä on hyvä jatkaa yhteistyösuhteiden virittelyyn.

”Kirjasto on meille kiinnostava kumppani demokratiatyössä, lähdemme innolla mukaan yhteistyöhön! Tavat ovat monet, voimme esimerkiksi haalia porukkaa mukaan, tarjota asiantuntijuutta ja auttaa markkinoinnissa! Aihe on tärkeä osa myös meidän työtämme, joten rohkeasti vain yhteyttä!”

KEITÄ KONTAKTOIDA?

Kirjasto on houkutteleva kumppani demokratiatyössä. Kuulimme hankkeen aikana muilta toimijoilta mm. seuraavaa:

- Demokratian edistäminen on osa myös monien toimijoiden tavoitteita (esim. museot ja monet järjestöt ja koulut) ja esimerkiksi yritysten yhteiskuntavastuuta - laitetaan siis hynttyitä yhteen!
- Kirjastoverkko tavoittaa harvinaisen laajasti erilaisia ja eri-ikäisiä kaupunkilaisia sekä kaupunginosia - laajoilla aukioloajoilla.
- Kirjastoissa on "kaikki maailman tieto" ja osaavat asiantuntijat auttamassa tiedonhaussa.
- Kirjastot ovat jo valmiiksi kaupunkilaisille tuttu, kaikille avoin matalan kynnyksen paikka tulla.
- Kirjastojen henkilökunta on tottunut ja oppinut asioimaan kaikenlaisten kaupunkilaisten kanssa.

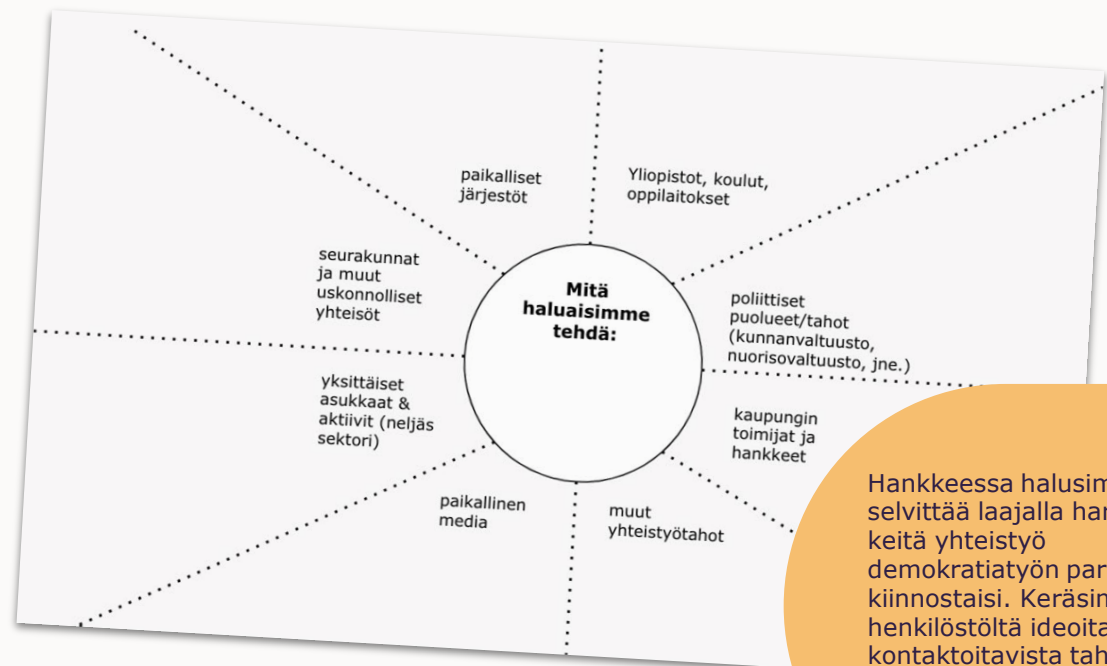
Mihin voisimme tarvita yhteistyökumppaneita:

- Yhteistyö viestinnässä ja näkyvyydessä: alueen toimijat voivat tavoittaa kuntalaisia, joita kirjaston kanavat eivät tavoita.
- Sisältöjen tuottaminen.
- Kohderyhmien tarpeiden kartoitus yhdessä.
- Asiantuntijuus eri aiheista (esim. demokratian eri teemat, kohderyhmät ja heidän arkensa).
- Toimijoiden verkostoista voi löytyä uusia kontakteja, asiantuntijoita, viestintäkanavia, joista voi jälleen auaa joku uusi idea!

Keitä kontaktoida?

Yhteistyökumppaneiden kartoittamisen pohja on koottu avuksi sen pohtimiseksi, ketkä alueemme toimijat voisivat jakaa kiinnostuksemme, tavoitteemme ja kohderyhmät demokratiatyössä tai yksittäisen idean toteuttamisessa.

Työpohjan löydät materiaalipankista s. 74!

Hankkeessa halusimme selvittää laajalla haravalla, keitä yhteistyö demokratiatyön parissa kiinnostaisi. Keräsimme henkilöstöltä ideoita kontaktoitavista tahoista – kirjaston kanssa jo yhteistyötä tekevästä sekä uusista tuttavuuksista!

YHTEISTYÖN TEKEMINEN

MITEN KONTAKTOIDA?

Toimijat lähettivät kirjastoille seuraavat toivomukset:

- Yhteydenottoa toivotaan ensisijaisesti puhelimitse.
- Sähköpostilla tavoittaa parhaiten henkilökohtaisista osoitteista ja kannattaa myös soittaa perään.
- Yhteydenotossa olisi hyvä mahdollisesti olla jo jonkinlainen tapahtumarunko/idean alku, jonka pohjalta olisi helpompi pohtia yhteistyötä ja jatkaa ideointia yhdessä.
- Ohessa on hankkeessa käytetty kutsuesimerkki yhteistyökumppaneille, jota voi muokata omiin tarpeisiin paremmin sopivaksi.

VINKKI: KUTSUMINEN KANNATTAA AINA!

Potentiaalisille yhteistyökumppaneille lähetettävät kutsut toimivat myös viestintänä kirjastosta ulospäin. Vaikka kaikki eivät pääsisi mukaan, niin mieleen jää, että meitä kiinnostaa demokratiatyö ja olemme avoimia yhteistyölle!

Otsikko: Auta kaupunginkirjastoja edistämään demokratiaa!

Hei kumppani!

Jyväskylän ja Tampereen kirjastot ovat merkityksellisen ja innostavan haasteen edessä. Meitä on valtiovallan toimesta pyydetty kehittämään paikallista demokratiatyötämme ja siten vahvistamaan Suomen asemaa uudistumiskykyisenä demokratian mallimaana. Näinä epävarmoina aikoina tavoitteemme tärkeys korostuu entisestään.

Olemme sinuun ja organisaatiosi yhteydessä, koska uskomme, että olette tärkeässä roolissa kansanvallan tulevaisuutta rakennettaessa. Teette työtä sellaisten kohderyhmien ja/tai asioiden parissa, joita haluamme tässä projektissa nostaa keskiöön. *(Tähän mahdollinen henkilökohtainen lause aiemmasta yhteistyöstä).*

Tulisitko meidän kirjastolaisten sekä muiden tärkeiden toimijoiden kanssa ideoimaan paikallisia demokratiakokeiluja ja yhteistyömalleja sekä jakamaan näkemyksiä siitä, miten kirjastojen demokratiatyö voisi linkittyä oman organisaatiosi toimintaan? Osallistumisesi antaa hankkeellemme ymmärrystä ja inspiraatiota – ja kuka tietää, ehkä intoudumme yhteiseen kokeiluun saakka eduskuntavaalien alla? Mukaantulo ei kuitenkaan sido teitä mihinkään.

Työpaja järjestetään 25.10.2022 klo 9-11.30. Tapaamme "livenä" pääkirjasto Metson Lehmus-salissa (Pirkankatu 2, 33210 Tampere).

Vahvistathan tulosi oheisen lomakkeen kautta 19.10. mennessä: [linkki](#).

Saisimmeko sinusta liittolaisen ja demokratian tukijan tapaamiseemme?

Yhteistyötoivein,
Nimi

YHTEISTYÖN TEKEMINEN

YHTEISTYÖPAJAN POHJA

Yhteistyökuvioiden virittämiselle saa vauhdikkaan ja tehokkaan startin kutsumalla paikallisia toimijoita yhteiseen ideointisessioon tai työpajaan.

Hankkeessa kumppanityöpajaan kutsuttiin pelkästään ulkopuolisia tahoja, mutta ideointi kannattaa jatkossa ehdottomasti tehdä yhdessä sekä henkilöstön että kumppanien kanssa. On tärkeää, että demokratiatyöstä kiinnostuneet ihmiset kirjaston sisältä ja ulkoa pääsevät tutustumaan henkilökohtaisesti toisiinsa.

Miten toimia?

Kutsu:

Kutsu väkeä suunnittelemaan tiettyä ideaa tai kerää kumppanit ja henkilöstö koolle laajemmin pohtimaan, mitä juuri meidän nurkilla kannattaisi demokratiatyön nimissä tehdä.

Ohjelma:

30 min **Tervetuloa & lämmittely:** Vapaamuotoinen keskustelu tai asioiden listaus - miksi aihe x on meille kullekin tärkeä ratkottava?
30 min **Ideointi:** ideoidaan vaihtoehtoisia ratkaisuja: Valitaan näistä lopuksi äänestämällä kiinnostavin.
30 min **Suunnittelu:** tehdään ensimmäinen luonnos suunnitelmasta - miten toteutamme idean?

Kumppanityöpajan ohjelma

13.00-13.10

Tervetuloa! Marjon tervetulosanat, Annan alustus

13.10-13.40

Lämmittelyseinät (hiljainen mindmap 5+5 min):

- Paikalliset demokratiatarpeet: millaisia demokratiaan liittyvien tiedon, taitojen, resurssien, jne tarpeita tunnistamme?
- Kirjaston vahvuudet demokratian edistäjänä: mitä osaamista, resursseja, imagollisia vahvuuksia kirjastolla on demokratian edistäjänä?

13.40-14.05

Teemapöydät/Learning Café (fasilitointiharjoitus): millaista demokratiatyötä voisimme tehdä seuraavien teemojen sisällä? (5-7 min/pöytä)

- Kansalaistaidot ja demokratiakasvatus
- Aktiivinen kansalaisuus
- Kirjasto tilana
- Yhdenvertaiset osallistumisen mahdollisuudet
- Luotettavan tiedon saatavuus

14.05-14.15

Tauko

14.15-14.45

Osallistamis-canvas: kuvitteellisen yhteistyöprojektin suunnittelu

14.45-15.30

Canvasten esittelyt (käsiäänestys kiinnostuksesta). Yhteenvedo ja kiitokset.

YHTEISTYÖN TEKEMINEN

KIRJASTON TILOJEN AVAAMINEN

Yhtenä osana kirjaston demokratiatyötä on mahdollistaa muiden tahojen järjestämä demokratiatyö kirjaston tiloissa. Se voi tarkoittaa erilaisia tapahtumia, näyttelyitä tai muuta toimintaa kirjastoissa tai kirjastoautossa.

Tilojen avaaminen demokratiatyön käyttöön kannattaa suunnitella hyvin erityisesti silloin, kun omat resurssit toteutuksiin ovat niukassa. Huolella mietityt toimintatavat ja pelisäännöt vievät myös turhan jännityksen siitä, toimimmeko varmasti tasapuolisesti esim. erilaiset poliittiset näkökulmat huomioiden. Pelisäännöillä viestimme avoimesti, millaista toimintaa ja tekemistä toivomme kirjastoomme.

HYÖDYNNÄ MATERIAALEJA:

Lue hankkeen tilakokeilun opeista s. 55-56.

Materiaalipankista löydät hankkeessa kehitettyjä tilahaun materiaaleja: pelisäännöt, kutsupohjat ym.

“Lähidemokratiaa edistävä tilaisuus voi olla esimerkiksi tapahtuma, pop-up tai kerho, joka edistää yhteiskunnallista keskustelua, kansalaisvaikuttamista, yhteisöllisyyttä, asukkaiden osallisuutta ja vuorovaikutusta. Plussaa on, jos se tavoittaa laajasti erilaisia ihmisiä tai on muuten paikallisesti merkittävä teemaltaan.” (Ote hankkeen tilakokeilun hakutekstistä)

VINKKEJÄ TILOJEN AVAAMISEEN

Demokratiatyö yhdeksi näkökulmaksi tilojemme yhteiseen käyttöön

Miten istutamme demokratiatyöhön liittyvän tilojen avaamisen muuhun tekemäämme yhteistyöhön ja tilojen vuokraamiseen/varaamiseen?

Pelisäännöt “demokratiatilaisuuksille”

Selkeät pelisäännöt, esimerkiksi mitä me tarkoitamme demokratian edistämisellä, millaisia kohderyhmiä painotamme tai mikä toiminta on demokratiatyömme ulkopuolella. Pelisäännöt tehdään henkilöstölle tutuksi, jotta kuka tahansa voi ohjata ja vastata asiakkaille tarvittaessa. Pelisäännöt on hyvä pitää helposti löydettävissä ja avoimesti esillä kaikille. Hankkeessa kehitetyt pelisäännöt löytyvät materiaalipankista.

Kirjasto tunnetaan halukkuudesta tarjota juuri demokratiatyölle tiloja

Miten viestimme alueen muille toimijoille, että meille on erityisen tervetullut demokratiaan ja kansalaistoimintaan liittyvissä aiheissa? Mitä nämä aiheet erityisesti meidän kirjastossa ovat: lähidemokratia, mediakasvatus, yhteisöllisyys, dialogi, vaalipaneelit, jotain muuta? Hankkeessa käytettyjä viestintäpohjia löytyy materiaalipankista.

Ekstra: Lisäapu demokratiakumppaneille

Haluammeko tarjota demokratiatyön lisätukea tilojamme käyttäville alueen toimijoille? Esim. Saavutettavan tilaisuuden ohje tai markkinoinnin apu. Inspiroidu esimerkiksi Oulun kaupunginkirjastojen materiaaleista, linkki materiaalipankissa!

DEMOKRATIATYÖ KÄYTÄNNÖSSÄ

3.2 ASUKASOSALLISUUS

Demokratiatyö itsessään edistää ja on asukasosallisuutta. Haluamme lisäksi vinkata, miten jo demokratiatyön tapojen suunnittelu voidaan tehdä asukaslähtöisesti. Demokratiatyötä tehdään asukkaille, joten on tärkeää että käsittelemme juuri meidän kirjaston alueen ihmisille innostavia ja relevantteja asioita.

Asukasosallisuuden tapoja on monia – tätäkin voi tehdä sekä pienesti että isosti! Demokratiatyön suunnittelussa voit osallistaa asukkaita tarpeiden kartoittamiseen ja ideoiden keruuseen (esim. kyselyllä, haastatteluilla, jututtamalla kuntalaisia kirjaston tai lähikaupan aulassa). Kun ideoita kehitellään pidemmälle, voitte testata asukkaiden kanssa ensimmäisiä versioita ja kerätä parannusehdotuksia.

Hae ideoita osallistamisen kanaviin ja tapoihin esimerkiksi kaupunkisi osallisuusasiantuntijoilta!

"Yksikin hyvä keskustelu asukkaiden kanssa voi antaa merkittävästi enemmän kuin nettikysely!"

OSALLISUUDEN MERKITYS KIRJASTOJEN DEMOKRATIATYÖSSÄ

Kirjastojen rooli osallistajina

Kirjaston demokratiatyössä on olennaisen tärkeää saada tietää, mitä kuntalaiset odottavat kirjastoilta. Millaiset toimintamuodot ja käytännöt olisivat heidän mielestään sopivia, hyväksyttäviä ja tarkoitusta palvelevia?

Samaa kysymystä avattiin jo ennen hanketta syksyllä 2021 Aluehallintoviraston järjestämällä valtakunnallisella väestökyselyllä ”Kirjasto demokratian edistäjänä”. Tutkimuksella selvitettiin suomalaisten mielipiteitä siitä, miten hyvin Suomen yleiset kirjastot ovat onnistuneet toteuttamaan lakisääteisiä yhteiskunnallisia tehtäviään edistää aktiivista kansalaisuutta, demokratiaa ja sananvapautta, ja miten tärkeinä nämä palvelut koetaan. Kysely jätti kuitenkin avoimeksi tai tulkinnanvaraiseksi useita kysymyksiä, joita käytännön työssä täytyisi ratkaista. Tulokset myös edustivat enimmäkseen kirjaston käyttäjien näkemyksiä – vain 8 % vastaajista ei käyttänyt kirjastoa.

Kirjaston demokratiatyön tulisi tavoittaa kuntalaiset riippumatta siitä, ovatko he kirjaston aktiivisia asiakkaita. Siksi hankkeessamme koettiin olennaisen tärkeäksi jalkautua kirjastotilojen ulkopuolelle, sinne missä kuntalaiset liikkuvat. Toinen jalkautumisen peruste liittyy lähidemokratiaan. On tärkeää, että kuulemisen, keskustelun ja vaikuttamisen paikkoja on muuallakin kuin kaupunkien keskustoissa, eri asuinalueilla.

Kirjastojen yhteiskunnallinen rooli on nostettu esiin myös Yleisten kirjastojen suunta 2021-2025 -asiakirjassa: osallisuuden tukeminen, lähidemokratia ja asiakkaiden, sekä päättäjien, ottaminen mukaan kirjastopalvelujen suunnitteluun ovat osa kirjastotyötä.

Osallisuuden haasteita ja mahdollisuuksia

Kuntalaisten osallistumisessa yhteiskunnalliseen keskusteluun ja vaikuttamiseen on tunnistettu useita esteitä. Osallistumisen paikat ja osallistujan resurssipula rajoittavat osallistumista, joten tarvitaan helppoja, nopeita, matalan kynnyksen osallistumisen mahdollisuuksia, kuten julkisia tilaisuuksia arkisilla kulkureiteillä. Kirjastojen laaja palveluverkko on ainutlaatuinen kuntalaisten tavoittaja ja ehdoton vahvuutemme, mutta sekään ei tavoita kaikkia. Siispä rohkeasti jalkautumaan!

Osallisuuden teemat ovat olleet pinnalla kaupunkien ja kuntien strategioissa 2020-luvulla. Mahtaako Suomesta löytyäkään kuntaa, joka ei jo korostaisi osallistumisen, vaikuttamisen ja yhteisöllisyyden pyrkimyksiään? Kuntalaisten kuuleminen ja vuoropuhelu päättäjien ja kansalaisten välillä sisältyvät myös nykyaikaisiin hyvän hallinnon ihanteisiin. Kirjastot voivat jatkossa toimia kumppaneina ja alustana asukastoiminnalle, ja näin tukea asuinalueiden yhteisöllisyyttä ja asukasosallisuutta. Kirjastoissa kohtaaminen ja keskustelu on luontevaa, ja kirjastoilla on mahdollisuus tavoittaa väkeä paremmin kuin monilla paikallisesti järjestettävillä asukasilloilla.

LUE LISÄÄ:
Kirjasto demokratian edistäjänä. Väestökysely 2021. Etelä-Suomen aluehallintovirasto.

ASUKASOSALLISUUDEN TAPOJA HANKKEESSA

1. KUNTALAISKYSELY

Hankkeessa tehtiin kuntalaiskysely sekä paperisena että verkossa. Verkkokyselyn lisäksi julkaistiin humoristinen minikysely kirjastojen demokratiateemasta Tampere.Finland -sovelluksen Osallistu ja vaikuta -osiossa. Kuntalaiskyselyllä halusimme saada syötettä yhteiskunnallisten tapahtumien suunnitteluun, päivänpolttavien teemojen esilletuomiseen ja aktiivisen kansalaisuuden edistämisen keinovalikoimaan. Otimme härkää sarvista ja kysyimme suoraan, mitä kuntalaiset ajattelevat kirjastojen oletetusta vaatimuksesta pysyä erossa puoluepolitiikasta ja yhteiskunnallisista liikkeistä. Entä voivatko kirjastot tarjota tiloja aatteelliseen kansalaistoimintaan?

Kyselylomakkeen yhteenveto löytyy materiaalipankista. Sitä voi vapaasti muokata ja hyödyntää oman demokratia-aiheisen kuntalaiskyselyn laatimiseen.

2. ASIAKASYMMÄRRYSPAJAT

Kuntalaiskyselyn toisena päämääränä oli värvätä osallistujia kirjaston asiakasymmärryspajoihin. Työpajoissa osallistujat saivat pohtia toisten kuntalaisten kanssa kirjastojen työtä demokratian edistämiseksi, olla eri mieltä ja perustella näkemyksiään. Työpajoilla tavoittelimme tuoreita näkemyksiä ja ideoita sekä vuorovaikutteisen keskustelua, puntaroivaa ja tulkitsevaa otetta. Kyselymenetelmillä on vahvuutensa, mutta tarkentavia kysymyksiä ja vuoropuhelua hankalista, tulkinnanvaraisista kysymyksistä niillä ei saa aikaan.

Asiakasymmärryspajat järjestettiin Jyväskylässä ja Tampereella. Työpajoja oli sekä päivällä että illalla, jotta useampi vapaaehtoisesti ilmoittautunut pystyisi sovittamaan ne menoihinsa.

3. ASIAKASTESTAUKSET

Muun muassa hankkeessa kehitettyä Demokratian apokalypsi -pakopeliä testattiin ahkerasti Tesomalla ja Messukylässä paikallisten 5.-9.-luokkalaisten koululaisryhmien kanssa. Testauksissa kehittäjät paitsi pääsivät näkemään ”prototyyppinsä” toiminnassa ja tunnistamaan kehityskohteita, myös keräämään ymmärrystä kohderyhmän toiveista ja suhtautumisesta kyseiseen teemaan.

JALAT ALLE!

Kaipasimme työpajoihin myös asukkaita, jotka eivät käytä kirjastoa. Heitä tavoitettiin jalkautumalla kirjastotilojen ulkopuolelle pop-up -kyselyn kanssa. Tampereella olimme yliopiston keskustakampuksella, Kauppahallissa ja klassillisella lukiolla. Jyväskylässä jalkauduimme kauppakeskus Seppään ja yliopiston kirjasto Lähteeseen. Paperikyselyä oli jaossa toimipisteissä.

IDEOITA ASUKASOSALLISUUTEEN DEMOKRATIATYÖSSÄ

Saavutettava demokratiatyö tarkoittaa, että tekemäämme demokratiatyöhön on kaikkien mahdollista osallistua fyysisesti, osaamisen, ennakkotietojen ja käytettyjen menetelmien puolesta. Kenenkään ei tarvitse olla esimerkiksi politiikan asiantuntija osallistuakseen ja pahasta lukihäiriöstä kärsivä saa tilaisuuden jakaa ajatuksiaan myös suullisesti.

Hyvä periaate asukasosallisuuteen on, että mennään sinne missä asukkaatkin ovat. Jos meidän kirjastomme demokratiatyössä halutaan erityisesti huomioida esimerkiksi nuoret, käytetään apuna kouluja ja nuorisotoimea. Asukkaiden tavoittamisessa kannattaa myös hyödyntää yhteistyökumppaneiden apua. Heidän kautta pääsemme osallistamaan kirjastojen demokratiatyöhön sellaisiakin kohderyhmiä, joita oma palvelumme ei vielä tavoita!

Osallistamisen tapoja ja menetelmiä on lukuisia! Olemme pyrkineet esittämään niistä muutamia oheisessa kuvassa inspiraatioksi ja ideoinnin pohjaksi. Monessa kunnassa on myös oma osallisuustiimi, jonka osaamista ja verkostoja kannattaa ehdottomasti hyödyntää asukasosallisuutta pohdittaessa.

Myös omasta demokratiatyöstä kerättävä palaute on tärkeä tapa osallistaa asukkaita!

Kaikki alueen asukkaat

- Haastattelut ja gallupit kirjaston ulkopuolella: tapahtumissa, asuinalueilla, yhteistyökumppaneiden tiloissa tai julkisilla paikoilla.
- Kunnan muihin asukasiltoihin tai esimerkiksi asukasyhdistysten kokouksiin osallistuminen.
- Pop up -pikaprototypointia asukkaiden kanssa.
- Some-kyselyt ja -visat sekä kirjaston omilla että yhteistyökumppaneiden kanavilla.
- Ideakilpailut.
- Kirjaston tilojen avaaminen.

Kirjaston asiakkaat

- Demokratiaskannauksen toteuttaminen asiakkaiden kanssa (s.23).
- Haastattelut ja gallupit kirjastossa.
- Asiakasraadit.
- Ideointiseinät omissa tiloissa.

DEMOKRATIATYÖ KÄYTÄNNÖSSÄ

4. VUOSISUUNNITELMA JA SISÄINEN VIESTINTÄ

Kaikki yhteinen suunnittelu ja ideointi ovat samalla myös demokratiatyöteeman esillä pitämistä sekä sisäistä viestintää. Kaikki eivät kuitenkaan välttämättä pysty osallistumaan kehittämiseen samalla panoksella, joten on pohdittava miten pysymme kaikki samalla kartalla (ehkä jopa houkuttelemme esiin uusia ideoita tai joukkoomme lisää "demokratia-aktiiveja").

Seuraavaksi esittelemme demokratiatyön vuosikellon, jonka avulla etenemme tavoitettamme kohti ennakoivasti ja suunnitelmallisesti - kollegoita samalla tiedottaen. Lisäksi esittelemme pari hankkeessa hyväksi havaittua keinoa sisäiseen viestintään sekä tiedon jakamiseen ja "vertaistukeen".

"Vuosikellossa demokratiatyön ideat konkretisoituvat käytännöksi ja osaksi muuta ohjelmaamme."

VUOSISUUNNITTELU VUOSIKELLO

Kootkaa kirjastollenne demokratian **vuosikello**, jonne listaatte kaikki suunnittelemanne demokratiatoimet – pienet, suuret, jatkuvat ja lyhytaikaiset. Hyödyntäkää tavoitetta ja demokratiaskannauksen tuloksia.

Vuosikellossa halutaan kiinnittää huomiota siihen, miten demokratiatyötä voi liittää osaksi muita tapahtumia, esim. teemaviikkoja, nostaa esiin jo tehtyä sekä kannustaa myös uusien ideoiden kokeiluun.

Vuosikello antaa arkeen tukea ja inspiraatiota. Vuoden varrella voidaan paitsi kehittää ideoita pidemmälle, myös arvioida uudelleen sitä, lähdetäänkö toteuttamaan suunniteltua. Erilaisia tekoja ei tarvitse olla suunniteltuna valmiiksi vuosikelloa tehdessä, vaan niiden suunnitteluun kannattaa varata aikaa kalenteriin hyvissä ajoin.

Vuosikellon pohja löytyy materiaalipankista sivulta 75.

VUOSISUUNNITTELU **Demokratiatyön vuosikello**

TAVOITE (Tänä vuonna haluamme edistää erityisesti / meitä innostaa erityisesti)

	tammi	helmi	maalis	huhti	touko	kesä	heinä	elo	syys	loka	marras	joulu
HUOMIOITAVIA TAPAHTUMIA (vaalit, teemaviikot, yhteiskunnalliset tapahtumat jne)												
Tuttua ja totuttua (Mitä jo tehtyä tai hyväksi todettua jatkamme)												
Uusia kokeiluja (Mitä uutta haluamme kokeilla - joko itse keksittyä tai muualta lainattua?)												

ESIMERKKI PIENELLE KIRJASTOLLE

Pienen kirjaston kalenterissa voisi olla esimerkiksi jotain näistä – **ei kaikkia, mutta valikoiden innostavimmat ja toteutuskelpoisimmat!**

Pienemmässä kunnassa ja kirjastossa demokratian suunnittelu on järkevä tehdä muun vuosisuunnittelun tai tapahtumasuunnittelun kyljessä. Erityisen tärkeää on ottaa paikallisia yhteistyötahoja mukaan suunnittelemaan tai tarjota heille mahdollisuuksia tuottaa toteutuksia kirjastossa.

VINKKEJÄ:

- Kokeile skannausta yhdessä esim. kulttuuritoimen, yhteiskuntaopin opettajan/koululuokan tai muun paikallisen toimijan kanssa.
- Pohtikaa, miten voitte hyödyntää kirjastoa demokratian alustana – ajatusta siitä, keitä kirjasto voisi kutsua demokratiatyön sisällöntuottajiksi tiloihinsa?
- Älä ota paineita demokratiatyön vuosikellosta, vaan mieti demokratiatekoja osana kaikkea tekemistä (ks. viereinen kuva).
- Pienessä kirjastossa kannattaa myös hyödyntää valmiita ideoita ja materiaaleja, tai jopa vuosisuunnitelmia.
- Kannattaa myös laittaa hynttyitä yhteen saman tai naapurikunnan kirjastojen kanssa ”demokratiatekokiertueista”, esim. paneelikeskustelukiertue, pakopelikiertue.

Vuosikellon esimerkki

ESIMERKKITAVOITE:

Vähintään yksi isompi teko ja yksi pienempi teko

	tammi	helmi	maalis	huhti	touko
HUOMIOITAVIA TAPAHTUMIA (paikalliset, yhteiskunnalliset, jne.)	Pressanvaalit ja ennakkovaaleja		Kansallinen mediakasvatusviikko		Kylämarkkinat
	Pysyvä ilmoitustaulu, jossa paikalliset yhdistykset voivat ilmoittaa toiminnastaan ja tapahtumistaan				
Tapahtumakalenteri	Koululaisvierailut: Vanhan ajan vaalijulistepaja (materiaalit vapaasti käytettävissä)		Koululaisvierailut: Nuokkarin vetämä Apokalypsi-pakopeli (lainassa Tampereelta)		Kirjailijavierailu: Yhteiskunnallinen tietokirjailija
Nostot aineistosta	Aineistonosto: Presidenttien elämäkerrat tai Ennakkoluulottomat naiset			Aineistonosto: Kielletyt kirjat	
Vuoden ympäri pyörivät kerhot ym.	Perus kerhoviikko-ohjelmassa kokeilemme viikolla 12 demokratiatwistillä seuraavia teemoja: Ma Kässäkerho ”radikaalit ristipistot teemalla” Marttojen kanssa Ti Askartelukerho ”Askarrellaan mielenosoituskylytti” Ke Suomen kielen kerho ”Opetellaan demokratiasanastoa” To Pelikerho ”Get Bad News-verkkopeli” Pe Satukerho äänestetään luettava satu demokraattisesti				

ESIMERKKI ISOMMALLE KIRJASTOLLE

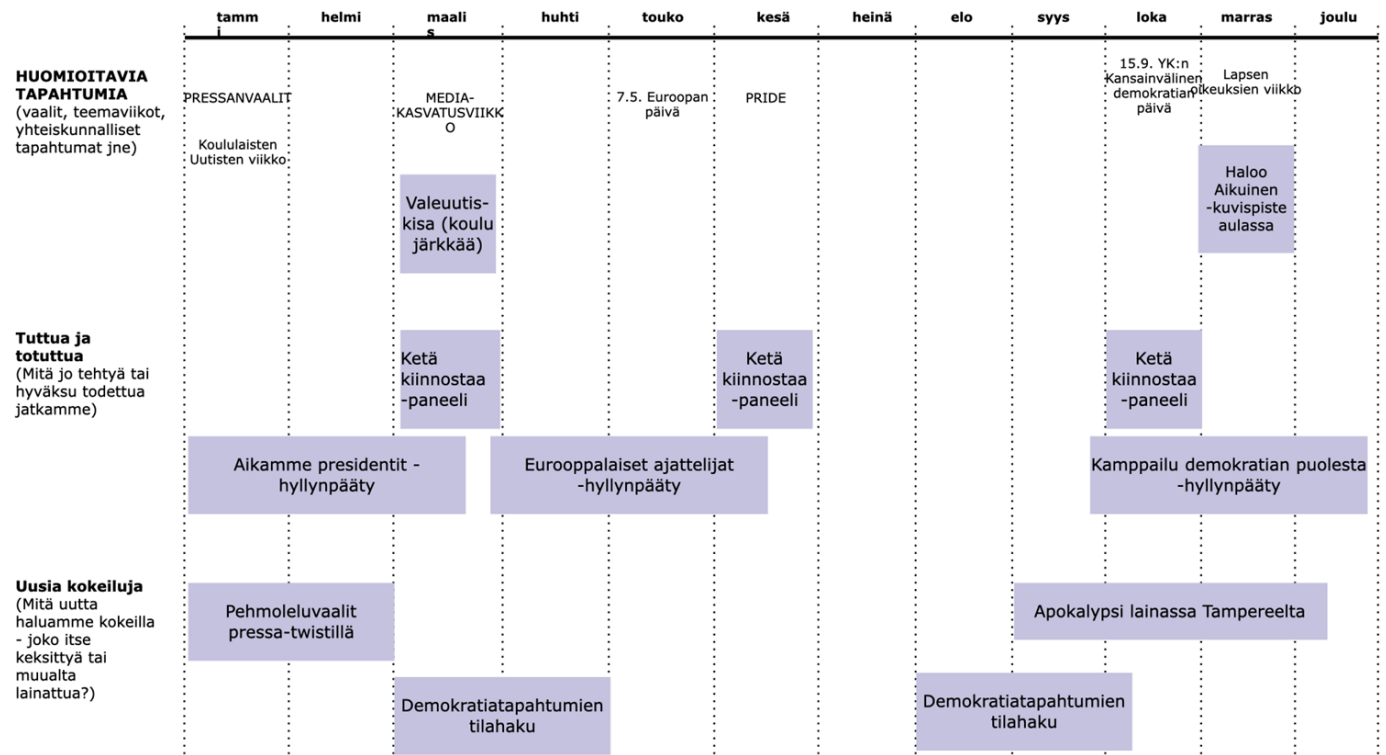
Soveltakaa demokratiatyön mallia valitsemaanne tyyliin, työkalutuuuriinne sopivalla tavalla! Toteutetaanko demokratiatyön suunnittelu pääkirjastovetoisesti vai toteuttaako jokainen kirjasto työtä itsenäisesti?

VINKKEJÄ:

- Miten olisi minikampanja demokratiatyön suunnittelun startiksi: kaikille toimipisteille annetaan määräaikaan mennessä suoritettavaksi skannaus, jonka jälkeen kootaan innokkain väki demokratiapäivään ideoimaan yhdessä.
- Sopiiko teille "keskitetty malli", esim. pääkirjastovetoisuus? Tuottakaa pääkirjastossa demokratiatyön tavoite tälle vuodelle ja ideoikaa kuntaan sopivia demokratiatkoja - tarjotkaa ne kopioitavaksi ja muokattavaksi kaikkiin toimipisteisiin!
- Pääkirjaston kannattaa huomioida demokratiatyön resursointi tapahtumabudjetissa!

Vuosikellon esimerkki

TAVOITE: Tänä vuonna tavoitteemme on levittää tietoa omassa yhteisössämme siitä, että kirjasto tekee demokratiatyötä ja kutsuu paikallisia toimijoita järjestämään omaa demokratiaa edistävää kansalaistoimintaa kirjaston tiloissa.

DEMOKRATIAUUTISKIRJE

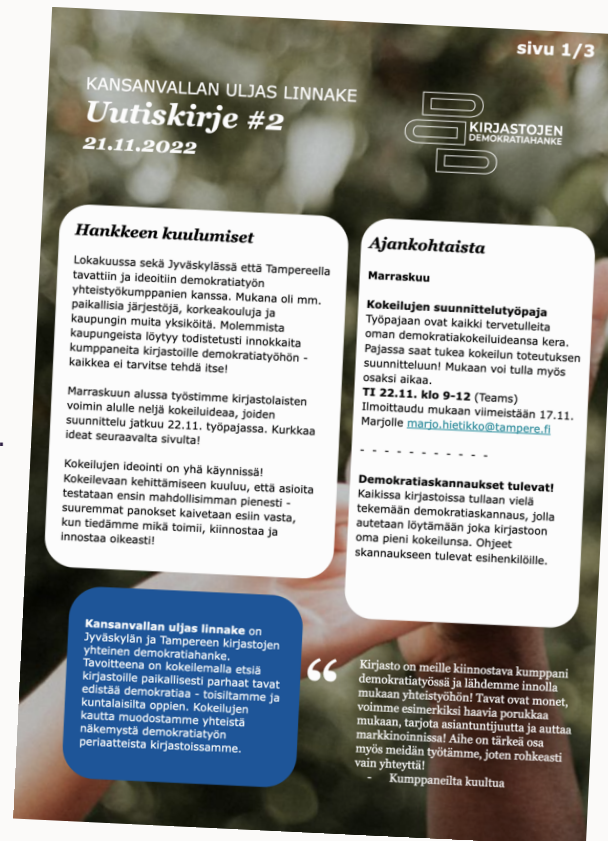
Uutiskirje – vanha klassikko asioista muistutteluun ja viestimiseen! Pelkästään uutiskirjeen säännöllinen pompsahtaminen sähköpostilaatikkoon muistuttaa, että meillä tehdään myös demokratiatyötä.

Edellyttää: vastuuhenkilö

Ideoita: Nosta esiin eri kirjastojen kokeiluja – pieniä ja suuria, erityisesti niitä pieniä! Hankkeen uutiskirjeessä toistuivat teemat: kuulumiset, ajankohtaista, demokratiakirjavinkkaus, mitä muualla tapahtuu sekä arjen vinkit demokratiatyöhön.

VINKKI:

Yhdistäkää voimat – kiertävä uutiskirje-vastuu kerran kolmessa kuukaudessa. Tehkää valmis pohja, jakakaa koontivastuu ja laittakaa kalenterimuistutukset uutiskirjeen kokoamisesta!

DEMOKRATIAKAHVIT TEAMSISSA

“Tässä erinomaiseksi koettu tapa jakaa ideoita, kokemuksia ja haaveita koko kirjaston tai vaikka naapurikuntien kanssa.”

Yhteishanke haastoi pohtimaan yhteistyön ja viestinnän malleja. Demokratiakahvit-konseptia kokeiltiin välineenä tutustumiseen ja ryhmäytymiseen. Kahvit hörpittiin viikoittain, kesto oli puolisen tuntia aamupäivästä ja kahvihetki sijoitettiin saavutettavasti loppuviikkoon.

Kahvihetket täyttyivät ajankohtaisista aiheista, lennokkaista ideoista, fiiliksestä ja myös hankevaiheisiin liittyvästä keskustelusta. Teamsin lisäksi kahvitteluihin varattiin neuvotteluhuone, joka mahdollisti läsnäolon. Demokratiakahvit oli projektin alkuvaiheeseen soveltuva sisäänheittäjä.

Edellyttää: koollekutsuja ja Teams-linkki.

Ideoita: Keskustelkaa rennosti esimerkiksi millaisia demokratiatekoja meillä ja maailmalla on toteutettu. Millaisia haasteita ja onnistumisia osallistujat ovat kohdanneet? Kutsukaa kahvittelemaan vierailija ketomaan toisen kaupungin kirjaston demokratiatyöstä.

Kahvit voi kalenteroida valmiiksi vaikka puolivuositain, tai joka toisen viikon torstaiaamuun.

LUKU 4:
HANKKEESSA
TOTEUTETUT KOKEILUT

KOKEILUIDEN KOONTI

Hankkeen aikana syntyneistä ideoista kuusi päätyi kokeiltavaksi. Jokaisen kokeilun taustalla oli halu oppia lisää tietyn tyyppisen demokratiateon suunnittelusta, toteuttamisesta ja soveltuvuudesta kirjastoon – kussakin hieman eri painotuksin. Kurkista seuraavilta sivulta tiivistykset kokeiluista ja niiden opeista. Kaikki kokeilut ja ideat ovat vapaasti kopioitavissa ja muokattavissa. Tarpeen tullen kannustamme ottamaan yhteyttä toteuttaneisiin kirjastoihin lisäkysymyksin ja kokemusten jaon merkeissä!

**IDEOITA
SAA
VARASTAA!**

VALON VÄÄRENTÄJÄT
Valeutiskilpailu

DEMOKRATIAN APOKALYPSI
Pakohuonepeli

KETÄ KIINNOSTAA?
Keskustelutapahtumasarja

SUURI VAALIJUHLA
Jalkautuva tapahtuma

DEMOKRATIAN TILAT
Tiloja auki demokratiatyöhön

LELUVAALIT
Kokeillaan muualla tehtyä!

Valeutiskilpailu: VALON VÄÄRENTÄJÄT

Kuka kirjoittaa Jyväskylän parhaan valeuutisen?

Valeutiskisa kehitettiin edistämään yläkouluikäisten kriittisiä ja monipuolisia lukutaitoja toiminnallisella tavalla.

Kisan ajatuksena on, että koululaisryhmä tulee kirjastolle ja he saavat tehtäväksi kirjoittaa valeuutisen pareittain tai pienryhmissä, kirjaston aineistoja hyödyntäen.

Ennen kirjoittamista he saavat taustatietoa valeuutisista. Tehtävän jälkeen aihetta käsitellään yhdessä kirjaston henkilökunnan ja/tai opettajan kanssa.

Tekijät: Kuokkalan kirjasto ja Jyväskylän kaupunginkirjasto. Yhteistyökumppanina Jyväskylän yliopiston opettajankoulutuslaitos

Kokeilun keskeiset vaiheet

Teeman haastavuuden vuoksi kokeilu tehtiin Jyväskylän yliopiston opettajaopiskelijoiden kanssa. Kokeilussa tavoitteena oli hahmottaa, miten teeman kimppeeseen pääsisi kirjaston minimipanoksella ja miten teema ja tehtävä voitaisiin esitellä nuorille.

Kirjastoon kutsuttiin 20 opettajaopiskelijaa, joille ei pohjustettu tulevaa tehtävää. Kirjastossa oli esillä valeutisteemaa käsittelevää aineistoa ja julisteita. Heidät ohjattiin myös Get Bad News -sivustolle. Pelissä tehdään valintoja, joiden perusteella saa palautetta siitä, kuinka laajalle oma valeutinen leviää.

Osallistujilla oli kaksi tuntia aikaa kirjoittaa valeutinen, minkä jälkeen opiskelijalle pidettiin palautekysely kokeilusta – mihin suuntaan ideaa tulisi viedä, miten se kannattaisi yläkouluikäisille toteuttaa?

Mikä toimi hyvin?

- Opiskelijoiden palautteen perusteella kisa on innostava tapa oppia haastavasta aiheesta, ja sen toiminnallisuudesta tuli hyvää palautetta.
- Yhteistyö Jyväskylän yliopiston OKL:n kanssa oli erittäin hedelmällistä.
- Tehtävä on kokeilun perusteella toteutettavissa kaikissa kirjastoissa koosta, henkilöstömäärästä ja koulusta riippumatta, koska niin pienet esivalmistelut riittävät.
- Tämän tyyppisen yhteistyön tarjoaminen kouluille tuo esiin kirjaston monipuolisen osaamisen ja tarjonnan lukutaitojen ylläpitäjänä – kirjastosta saa paljon muutakin kuin kirjavinkkausta. Opettajille ja koululaisille voidaan esitellä myös kirjaston monipuolisia aineistoja kuten e-aineistot.

Mitä pitäisi vielä kehittää?

- Nuorille toteutettuna pitää tarjota hyvä alustus valeutisen käsitteestä (esim. lyhyt video).
- Tehtävänannon on oltava selkeä ja tiivis.
- Toteuttavan kirjaston kannattaa pohtia, miten tehtävänanto voidaan sitoa juuri meidän kirjastoon: kirjastotilaan ja kirjastoaineistoihin kuten näköislehdet e-lehtipalveluissa – mutta ei kuitenkaan kirjaston henkilökuntaan.
- Miten tämän voisi toteuttaa omatoimisena koululaisryhmille?

Mitä jatkossa?

Valeutiskisaa kehitetään Jyväskylässä, ja se tulee osaksi kirjastojen suunnitteilla olevaa kouluyhteistyön kirjastotarjontaa.

”Korkeakouluyhteistyö on kova juttu sekä Treellä että JKL:ssä. Oppiaineista on vielä koluamattakin kai ainakin tiedotusoppi sekä rauhan ja konfliktin tutkimus ja varmasti temaattisesti muitakin, kuten Venäjän tutkimus”

Pakohuonepeli: **DEMOKRATIAN APOKALYPSI**

Miksi Marja-Leena putosi ikkunasta?

Lähtökohtana oli luoda liikuteltava ja erilaisissa ympäristöissä helposti toteutettava pakopeli demokratiakasvatuksen hengessä. Tavoitteena oli innostavasti ja pelin kautta tuoda esille kriittisen ajattelun ja medialukutaidon merkitystä demokratiassa.

Tiivistettynä peli toimii näin: Pakopelitila järjestellään käyttövalmiiksi. 3-5 hengen tiimillä on 30 minuuttia aikaa selvittää pelin asettama mysteeri. Tehtävät painottuvat medialukutaitoon ja etenevät demokratian uhkiin liittyvän tarinan mukaan. Pelin loppuksi läpikäydystä voidaan keskustella yhdessä pelaajien kanssa.

Tekijät:

Messukylän, Sampolan, Tesoman kirjastot ja pääkirjasto (Tampere)

Kokeilun keskeiset vaiheet

Aluksi ideoitiin pelin teema ja juoni, pelin kulku, tehtävät ja looginen eteneminen niiden välillä. Tehtävien tuli tukea pelin teemaa. Varmistimme, että peli toimii opetuksellisessa ympäristössä. Iteroimme peliä testaamalla sitä ensin henkilökunnan kanssa ja sen jälkeen 5.–9.-luokkalaisille yhteensä kymmenen ryhmän kanssa.

Suunnittelutyöhön kuului myös pelin materiaalien tekoa ja hankintaa – näiden osalta haettiin kekseliäitä ratkaisuja, jotka mahdollistavat pelin liikuteltavuuden.

Kehitysvaiheessa peliä testattiin kolme kertaa oppilasryhmien kanssa ja tehtäviä muokattiin testaamisessa opitun perusteella. Kehitysvaiheen jälkeen peliä vielä kokeiltiin useiden oppilasryhmien kanssa.

Mikä toimi hyvin?

- Pakopelin suunnitteluvaihe vaatii aikaa – looginen kokonaisuus ei synny noin vaan. Erityisesti yhtäjaksoinen suunnittelu, kuten koko päivän kestävä suunnittelutapaaminen, oli tarpeellinen toteutuksen kannalta. Pakopelin imu yllätti – ns. opettavaisesta aiheesta saa vetävän pakopelin.
- Pelaajat ovat pitäneet pelistä – pakopeli vie osallistujat mukanaan ja pelistä saa ilahduttavia onnistumisen kokemuksia.

Mitä pitäisi vielä kehittää?

- Palaute osaksi peliä (osallistujille jaetaan diplomi ja kysytään pelikokemuksesta).
- Lähdekritiikkitehtävä on ollut haasteellinen pelaajille ja siksi tehtävää on muokattu helpommaksi.

"Me ollaan vähän ku agentteja."

6.-luokkalaiset kun avasivat tietokoneen.

Mitä jatkossa?

Pakopeliä on tuotteistettu. Olemme kuvanneet muun muassa ohjevideon pelistä. Apocalypse of Democracy escape game esiteltiin myös Next Library -kirjastofestivaalilla 14.–16.5.2023 Tanskan Aarhusissa.

Keskustelutapahtumasarja: **KETÄ KIINNOSTAA?**

Oppeja yhteiskunnallisten tapahtumien järjestämiseen!

Kevättalven aikana järjestettiin kolme tapahtumaa Ketä kiinnostaa? otsikon alla. Tapahtumilla haluttiin tarjota vaikuttamisen väyliä kaupunkilaisille. Tapahtumat saivat olla keskenään hyvinkin erilaisia, kunhan kaikissa olisi aiheena yhteiskunnallinen vaikuttaminen: osallistujat saivat joko itse vaikuttaa tai saada vinkkejä miten vaikuttaa.

Tavoitteena oli, että tapahtumiin löytyisi sisällöt mahdollisimman pitkälti kirjaston ulkopuolelta tuotettuna. Näin kirjaston roolina olisi lähinnä tilan tarjoaminen ja tapahtumasta tiedottaminen.

Kokeiluiden tavoitteena oli oppia, miten saadaan mukaan uusia yhteistyökumppaneita ja miten tällaiset yhteiskunnalliset tapahtumat toimivat kirjastossa. Demokratiatapahtumia ei kirjastossamme ole juurikaan järjestetty, eli tavoitteena oli myös tulla rohkeammaksi yhteiskunnallisten tapahtumien järjestämisessä.

Tekijänä: Jyväskylän pääkirjasto

Mikä sinua liikuttaa?

Ti 24.1. klo 18
Wolmarinsalissa

Liikuntapalveluiden osallistuvan budjetoinnin esittely ja työpaja.

Kahvi-/teetarjoilu.

15 osallistujaa.

Kuka laskee äänet?

Ti 21.2. klo 18 Lavalla

Haastateltavina puheenjohtaja Pauliina Maukonen & sihteeri Eero Urtti Keski-Suomen vaalipiirilautakunnasta.

Kahvi-/teetarjoilu.

12 osallistujaa.

Jyväskylän nuorisovaltuuston vaalipaneeli

Ma 13.3. klo 16.15 Lavalla

Haastateltavina eduskuntavaaliehdokkaita kuudesta eri puolueesta.

40 osallistujaa.

Kokeilun keskeiset vaiheet

Kaupungin osallisuuspalveluiden kautta yhteistyökumppaniksi löytyi yhteen tapahtumaan liikuntapalvelut, joiden osallistuva budjetointi pilottihanke sopi aikatauluun ja tavoitteisiin.

Yksi alkuperäisistä tapahtumaideoista, infotilaisuus vaalien ääntenlaskennasta, toteutui yhteistyössä Keski-Suomen vaalipiirilautakunnan jäsenten kanssa.

Hyvin lyhyellä varoajalla toteutui myös Nuorisovaltuuston järjestämä vaalipaneeli. He kysivät kirjastosta tilaa tapahtumalleen, ja sehän osui juuri sopivasti tämän hankkeen kannalta.

Tapahtumat kestivät 1,5 - 2 tuntia.

Mikä toimi hyvin?

- Tapahtumat olivat sisällöllisesti erittäin onnistuneita.
- Saimme uusia, erinomaisia yhteistyökumppaneita, joiden kanssa tapahtuman suunnittelu ja toteutus sujuivat helposti.
- Tapahtumat tulevat todennäköisesti poikimaan uusia tapahtumia: yhteistyökumppanit olivat sen verran tyytyväisiä tilaisuuksiin. Tieto tapahtumista on saattanut myös kantautua uusien, potentiaalisten yhteistyökumppanien korviin.

Mitä pitäisi vielä kehittää?

- Yleisömäärät jäivät turhan pieniksi. Markkinoinnin olisi pitänyt olla kohdennetumpaa.
- Aikataulu oli turhan tiukka, mikä sekin varmasti vaikutti yleisömäärään.
- Ketä kiinnostaa? otsikko ei toiminut viestinnällisesti kovin hyvin (turhan pitkät ja sekavat tapahtumanimet) → Otsikko keksittiin alun perin raflaammaksi nimeksi, joka voisi herättää kiinnostusta.
- Kahvi-/teetarjoilulla ei ollut yleisömäärän suhteen merkitystä, ainakaan tällä markkinoinnilla.

Mitä jatkossa?

- Tämän voisi toteuttaa tilahaun kautta tai sen kanssa yhdessä.
- Demokratiatapahtumat voisivat hyvinkin olla yksi kirjaston tapahtumakategoria (vrt. kirjallisuusvierailut, musiikkiesitykset). Tämä muistiin tapahtumasuunnitteluun!
- Tapahtumasarja on monesti hyvä, mutta sarjan erillisten tapahtumien pitää olla enemmän samanlaisia, jotta niitä on mielekästä laittaa saman otsikon alle.

**”Kova demokratia-
tapahtuma jossa oli 7 henkeä voi
olla vaikuttavampi kuin
kädenlämmän jossa
oli 50 henkeä.”**

*- Roskilden kirjastonjohtaja
Christian Lauersen*

Jalkautuva tapahtuma: **SUURI VAALIJUHLA**

Dialogia ja kohtaamisia vaalifestareilla!

Tampereella järjestettiin demokratian päivä, jossa tarjolla oli poliitikkojen, tutkijoiden ja järjestövaikuttajien teemahaastatteluja sekä oheistoimintaa, jossa esiteltiin kansanvallan vaikutusmahdollisuuksia.

Kokeiluun innosti kuntalaisten osallisuuden vahvistaminen. Ajatuksena oli myös yhdistää päättäjiä ja kuntalaisia sekä herättää ennen vaaleja pohdintaa äänestämisen merkityksestä. Erityistavoitteena oli viedä tapahtuma alueille, jotka ovat osallisuuden ja vaikuttamisen katveessa, esimerkkinä lähiöt, joissa äänestysaktiivisuus on vähäistä.

Oppimistavoitteena oli jalkautuvan ulkoilmatapahtuman tai kirjastotilan ulkopuolisen tapahtuman järjestäminen käytäntöineen, miten houkutella kuntalaiset paikalle sekä miten saada yhteys ehdokkaisiin, puolueisiin, päättäjiin, vaikuttajiin ja heidät mukaan – tasapuolisesti.

Tekijöinä: Tampereen kaupunginkirjasto ja yhteistyötahot: Tampereen kaupungin toimijat, Tampereen yliopiston Demokratiatutkimusverkosto, K-Market Multisilta, Multisillan lähiöyhdistyksen ry, Multisillan Omakotiyhdistys ry, SAK ja Sanataideyhdistys Yöstäjä ry.

OHJELMA

Miten ja miksi vaikutan? -aiheiset haastattelut

- Mukana olivat Sanni Halla-aho, SAK, tutkija Kaisa Kurkela, Tampereen yliopiston Demokratiatutkimusverkosto,
- Johanna Loukaskorpi (SDP), Tampereen kaupungin apulaispormestari, hyvinvointialuevaltuutettu ja eduskuntavaaliehdokas,
- Noora Tapio (Vas), kaupunginvaltuutettu,
- Marjo Nieminen Multisillan lähiöyhdistyksestä,
- Julia Sangervo (Vihr), eduskuntavaaliehdokas ja hyvinvointialuevaltuutettu,
- Venla Taubert ja Oliver Priimägi Tampereen nuorisovaltuustosta,
- Liban Sheikh (Vas), kaupunginvaltuutettu ja eduskuntavaaliehdokas ja
- Arto Grönroos (PS), kaupunginvaltuutettu ja eduskuntavaaliehdokas.

Pehmoleluvaalit,

Haloo aikuinen -kuvataidetyöpaja

Räppiä ja riimejä demokratian puolesta! -räppipaja
kohdennettiin nuoremmille vaikuttajille.

Kirjastoauto Kosmoksessa oli pinssipaja.

SAK:n ja Vasemmistoliiton teltat vierailivat ulkona ja haastattelut kuuluivat piha-alueelle. Kävijöille oli teltoilla tarjolla makkaraa ja lettuja. Sisällä anniskeltiin kahvia. Haastattelujen välissä soitettiin muun muassa haastateltavien toivomusiikkia ja Pieni poliittinen lukubingo julkistettiin. Tampereen kaupungin osallisuustiimi kyseli asukkailta ajatuksia osallisuudesta ja Etelän massit -toimintarahasta, Tampereen nuorisovaltuustosta ja Lasten parlamentista oli infoa ja osallistujia.

Kokeilun keskeiset vaiheet

Suunnittelua varten koottiin innokas 12 henkilön tehotiimi pääkirjastosta ja alueilta. Suurempi tiimi tarvittiin, koska tavoitteetkin olivat suuria!

Kokeilusta haluttiin oppia millaista on järjestää kirjastojen voimin ulkoilmatapahtuma – mitä se vaatii ja miten houkuttelemme asukkaat paikalle? Ja esimerkiksi miten kokoamme ohjelmakokoon tasapuolisen edustuksen eri puolueista?

Toteutus edellytti tapahtumajärjestelyjä kuten ohjelman ideointia ja suunnittelua, haastattelujen koordinoimista, lupien hoitamista ja tilajärjestelyjä. Työpanosta tarvittiin työryhmän lisäksi yhteistyökumppaneilta, kirjaston viestinnästä ja AV-tiimiltä.

Tapahtumaan koottiin myös fyysinen tietopaketti vaikuttamiskanavasta eli demokratiakassi: osallistujat saivat itse koota kassin sisällön esim. infomateriaaleista ja lainattavasta kirjaston aineistosta.

Mikä toimi hyvin?

- Jalkautuminen todellakin kannatti. Tapahtuman avulla kohtasimme asukkaita, jotka eivät ole kirjastonkäyttäjiä. Kirjastoauto on jalkautuvissa tapahtumissa upea juttu!
- Yhteistyö kumppanien kanssa.
- Puhujat ja haastattelut – kirjastolaisten haastattelukokemus pääsi loistamaan tässäkin yhteydessä!
- Ohjelman rakentaminen.

Mitä pitäisi vielä kehittää?

- Roolitusta, tapahtumatuotannon organisointia suunnittelu- ja toteutusvaiheessa. Tampereella kirjastolla on AV-tiimi, joka helpotti tapahtuman järjestämistä.
- Markkinointi – ensi kerralla osaisimme vielä paremmin!
- Kohtaaminen, keskustelut – miten luontevasti kohdata tapahtumaan osallistuvat?

Muita huomioita

- Pettymysten sietäminen on osa kokeilua - kaikkea ei ehdi toteuttaa.
- Järjestelyissä vaaditaan tapahtumaketteryyttä.
- Muistettava yhteydenottojen monet kanavat, kun kutsutaan ihmisiä mukaan toteuttamaan ja osallistumaan (mikä toimivin kellekin: puhelin, sähköposti, some – eriklaisilla eri kanavat).

Mitä jatkossa?

- Kokeilu on monistettavissa ja muunneltavissa erilaisille kirjastoille, erilaisten tilojen ja resurssien puitteissa.
- Monipuolinen sisältö mahdollistaa muunnokset tapahtumapäivästä – mitä juuri me haluamme kuntalaisille tarjota?
- Päättäjät tutuksi: kuntalaisten ja päättäjien vuorovaikutus ja keskustelut eivät ole vain vaalien aikainen juttu – jatkuvuus toiminnassa (lautakunnat kirjastossa?).
- Tulevaisuudessa tapahtuma voisi olla esimerkiksi kiertävä – jokaisella kirjastolla on vaihtuva järjestämisvastuu (toteutus toki yhdessä).
- Tässä kokeilussa kirjaston rooli järjestämisessä oli todella suuri – voisi myös pohtia olisiko mahdollista löytää kumppani, joka voisi olla suuremmassa vastuussa sisällöjen suunnittelusta.

Tiloja auki demokratiatyöhön: **DEMOKRATIAN TILAT**

Tule järjestämään demokratiatoimintaa kirjastoon!

Kirjastot ovat luontevia paikkoja kokoontua ja järjestää tapahtumia. Miten edistäisimme kirjastojen toimintaa yhteiskunnallisina tapahtuma-alustoina ja kuntalaisten itse järjestämien tapahtumien paikkoina? Kokeilussa halusimme luoda pelisäännöt muiden kuin kirjaston järjestämille tapahtumille kirjastotilassa sekä edistää lähidemokratiaa ja sen mahdollisuuksia.

Kirjasto tarjosi tilat, laitteet ja kevyttä tukea markkinoinnissa.

Tekijät: Hervannan kirjasto (Tre) ja Palokan kirjasto (Jkl).

TAMPERE FINLAND

JÄRJESTÄ LÄHIDEMOKRATIAA EDISTÄVÄ TAPAHTUMA HERVANNAN KIRJASTOSSA!

Hervannan kirjasto kutsuu lähialueiden toimijoita, asukkaita ja yhteisöjä toteuttamaan lähidemokratiaa edistäviä tilaisuuksia kirjaston tiloissa **viikolla 13 (27.-31.3.2023)**.

Lähidemokratiaa edistävä tilaisuus voi olla esimerkiksi tapahtuma, pop-up tai kerho, joka edistää yhteiskunnallista keskustelua, kansalaisvaikuttamista, yhteisöllisyyttä, asukkaiden osallisuutta ja vuorovaikutusta. Plussaa on, jos se tavoittaa laajasti erilaisia ihmisiä tai on muuten paikallisesti merkittävä teemaltaan.

Kirjasto tarjoaa valituille toimijoille tilan ilmaiseksi.

Tilahaku auki 26.2.2023 asti osoitteessa bit.ly/tilahaku

TAMPERE KIRJASTO

KESKIKIRJASTOT

Meidän Palokka -luentosarja

- Ti 28.3. klo 17.30
Meidän Palokka - Palokan luonnosta
- Ke 29.3. klo 17.30
Meidän Palokka - Palokka ennen ja nyt
- To 30.3. klo 17.30
Meidän Palokka - Palokka 2040, Palokka-Seuran visiotyö tänään

ROHEE
PIRKANMAALAINEN KATULEHTI

ROHEEN PÄIVÄ TALOUDESTA!
Köyhyydestä kohti taloudellista tasa-arvoa

Miten Hervannassa pärjätään?
Maanantaina 27.3. Hervannan kirjastolla katulehti Rohee virittää keskustelua siitä, miten täällä tullaan toimeen. Tule mukaan kuulemaan katulehteen ja kuulemaan keskustelutilaisuutta. Aiheena se, miten hervantolaiset ja tamperealaiset selviävät taloudellisesti.

Kello 12-14 Pop-up-tilaisuus
Katulehti Rohee esittelee, tule kertomaan tarkeista asioista, joita etä ja harvitat rahaa, vai alustaa katulehtien myyntiä milloin tahansa?

Kello 17-19 Pöytäseminaarit
Miten me pärjätään? Keskustelemme Kari-Maria Salminen, Tampereen A-Klubi ry / nuorisoyhteistyö, Tuomas Perkiö, Wäli in -henkilöiden koordinointi, sosiaalisen puoleen professori Tampereen yliopistosta, Liisa Hämälä, Ilona Oksanen, tutkimuskeskuksesta ja Roheen päätoimittaja Hannele Huhtala.

Tarjolla mehua ja kakkaa sekä kahden näyteläisyyttä.

TULE MUKAAN!

Kokeilun keskeiset vaiheet

Kahdessa kokeilukirjastossa haettiin tapahtumien järjestäjiä hakuilmoituksella, jota markkinoitiin kirjastotilassa, somessa, kotisivuilla, paikallislehdissä sekä suoraan paikallisille toimijoille omien verkostojen kautta.

Hakuaikaa oli noin kaksi viikkoa ja tapahtumia haettiin tietylle ajankohdalle (vko 13 maaliskuun lopussa).

Palokassa sai ehdottaa tapahtumalle aikaa kirjaston aukioloaikojen puitteissa. Tapahtumatilana oli kirjastosali. Hervannassa oli varattu kahden tunnin slotteja, ja hakulomakkeessa sai valita useita sopivia aikoja Raili- ja Reima-kokoustiloihin päivä- ja iltatilaisuuksiin. Palokkaan saatiin kolme hakemusta: kaksi Palokka-seuralta ja yksi yksittäiseltä puolueelta, mikä jouduttiin hylkäämään. Hervantaan tuli yksi hakemus katulehti Roheelta.

Tapahtumien järjestäjiksi valikoituivat Palokka-seura ja katulehti Rohee. Tapahtumia markkinoitiin kirjaston kanavissa ja lisäksi järjestäjät markkinoivat omilla tahoillaan. Järjestäjille markkinointiin jäi aikaa noin kaksi viikkoa.

Mikä toimi hyvin?

- Tilahaku on hyvä tapa markkinoida kirjaston tiloja ja mahdollisuutta käyttää niitä kansalaistoimintaan sekä saada kirjaston ulkopuolisia tahoja järjestämään tapahtumia kirjastossa.
- Etukäteen pohditut pelisäännöt auttoivat kirjastoa rajaamaan mahdolliset tapahtumien järjestäjät.
- Ajatus alustana toimimisesta opettaa kirjastolaisia rajaamaan omaa osallistumistaan ja antamaan mahdollisuuksia muille järjestää (esim. markkinoinnin aikataulu, kahvinkeitto...).
- Markkinoinnissa valmiiden verkostojen käyttäminen osoittautui toimivaksi, esim. Palokka-seura reagoi kirjaston suoraan yhteydenottoon, Roheen haku tavoitti Hervannan yhteisökeskus L8:n kautta (kaupungin aluekoordinaattorin kautta).

Mitä pitäisi vielä kehittää?

- Suurin haaste oli kokeilun tiukka aikataulu: kireä aikataulu saattoi estää mahdollisia tapahtumajärjestäjiä.
- Nyt mukana olleet tapahtumien järjestäjät olivat kokeneita, joten pelisäännöt eivät ehkä päässeet kunnon koetukselle (paljonko apua jokin kokemattomampi järjestäjä olisi kaivannut kirjastolta?).

Mitä jatkossa?

- Markkinoidaksemme demokratian tai kansalaistoiminnan tiloja, avoin haku olisi hyvä uusia. Tilahaun voisi ottaa toistuvaksi tavaksi esimerkiksi kahdesti vuodessa.
- Voisiko "Tiloja auki demokratiatyöhön" olla pysyvä toimintamalli – esim. kuukauden ensimmäisenä tiistaina, jatkuva haku? Ehkä vakiintuminen toisi myös näkyvyyttä?

"Sydämelliset kiitokset kirjaston väelle seuramme hallitukselta viikon tapahtumien järjestelyistä. Tulemme varmasti jatkamaan näitä juttuja, koska paikalla olleet, ja jopa sellaisetkin, jotka eivät nyt päässeet paikalle, sitä toivoivat. Kävijämäärä yllätti meidät ja mikä positiivista noin 10% kävijöistä liittyi jäseneksi."

Tilahaun pelisäännöt ja muut materiaalit löytyvät materiaali-pankista!

Kokeillaan muualla tehtyä: **LELUVAALIT**

Leluvaaalien ideana on tutustuttaa lapset ajankohtaiseen vaaliteemaan heidän ikätasolleen sopivalla tavalla. Tavoitteena on herättää perheissä keskustelua vaalien tarkoituksesta ja demokratian merkityksestä. Luonnollisestikin tavoitteena on myös tuottaa iloa perheiden arkeen ja houkutella perheet kirjastoon lukuhoukutusten äärelle.

Tämä kokeiluidea napattiin Sitran aiemman hankkeen raportista. Innostuimme ideasta suuresti, ja toteutimme sen omalla tavallamme!

Tekijät: Jyväskylän pääkirjastosta koottu työryhmä + toteuttajina kaikki kirjaston toimipisteet.

Kokeilun keskeiset vaiheet

Leluvaaalien toteutusta varten koottiin 4 hengen työryhmä, jonka voimin ehdokkaat sekä materiaalit tuotettiin. Jokaiselle ehdokkaalle luotiin kirjastoaiheinen teema, jonka puolesta he puhuivat. Ehdokas esitteli omassa ehdokasjulistuksessaan vaaliteemansa kertomalla hieman itsestään ja itselleen tärkeistä asioista. Ehdokas esitteli julisteessaan myös oman lempikirjansa.

Materiaalit tuotettiin niin, että vaalit oli mahdollista järjestää yhtä aikaa kaikissa kaupunginkirjaston toimipisteissä – myös kirjastoautossa. Yksittäisen toimipisteen tehtäväksi jäi vaalijulisteiden ja äänestyspaikan esillepano sekä lopuksi ääntenlaskenta oman yksikkönsä osalta. Yhteinen ääntenlaskenta sekä tuloksista tiedottaminen suoritettiin työryhmän toimesta.

Mikä toimi hyvin?

- Työryhmän työnjako ja kokonaistoteutus toimi hyvin. Lähdimme riittävän ajoissa liikkeelle.

Mitä pitäisi vielä kehittää?

- ”Jälkipyykki”, eli voittajan julkistamisen askelmerkit koko talon osalta, jäi suunnittelematta. Homma hoitui kyllä hyvin, mutta suunnitelmallisuus olisi vähentänyt säätöä. Ja, kuten aina, sekä sisäistä että ulkoista tiedottamista voisi lisätä/tehostaa.

Muita huomioita:

- Työryhmän palautteen mukaan työ määrä neljän hengen vaalitiimissä jäi sopivaksi: ”Antoi todellakin enemmän kuin otti.” On kuitenkin hyvä huomata, että pienetkin työvaiheet vaativat aikaa ja panostusta: ”Ääntenlaskenta ja somettaminen vei yllättävän paljon aikaa.”

Mitä jatkossa?

Voittaja – Pupu – tapaa kirjastotoimenjohtajan. Tapaamisen aiheena mm. Pupun vaaliteema: monipuoliset kokoelmat. Pupun on tarkoitus olla jatkossa mukana myös muissa tulevilla lapsia osallistavissa kyselyissä/tapahtumissa.

Kirjaston Leluvaaalin voitti Pupu

Wilma Virtanen

Jyväskylän kaupunginkirjaston useissa toimipisteissä järjestettiin 22.–28. lasten leluvaalit. Leluvaaalit voitti ehdokas numero 3 eli Pupu.

Jokainen kuudesta leluhahmasta toivoi kirjastolta erilaisia asioita ja kertoi samalla myös lempikirjansa lukuvinkiksi. Pupun vaaliteemoina tämä halusi lisää kuva- ja tietokirjoja, jotka kertovat porkkanoista ja ketuista.

Leluvaaaleissa annettiin yhteensä 982 ääntä, joista voittaja sai 271 ääntä. Toiseksi sijoittui 256 äänellä Bilehirti ja kolmanneksi 128 äänellä Robotti. Leluvaaaleissa saivat äänestää kaikki alle 18-vuotiaat oikeita vaaleja mukaille äänestyslapuilla. Näissä vaaleissa ehdokkaan kirjaamiseen sai kuitenkin pyytää apua.

Leluvaaalit ovat osa Tampereen ja Jyväskylän kaupunginkirjastojen demokratiahanketta. Hankkeessa on tarkoitus edistää lasten demokratiasvatus-

Kevään aikana kuntalaiset pääsevät kertomaan omia ajatuksiaan siitä, kuinka kirjastot voisivat edistää demokratiaa. Kuntalauskyselyyn pääsee vastaamaan verkossa Keski-kirjastojen kirjastoilla tai verkkokirjastossa.

Pupu kirjallisuuden voittoon.

KSML 6.4.2023

LUKU 5:
KANSANVALLAN
ULJAS LINNAKE -
HANKE

HANKKEEN TAUSTA

Kansanvallan foorumeista uljaaksi linnakkeeksi!

Sitra rahoitti vuosina 2020–2021 Kirjastoista kansanvallan foorumeiksi -hankekokonaisuutta, jonka tavoitteena oli kehittää ja laajentaa kirjastojen tekemää demokratiatyötä. Hankkeessa kokeiltiin toimintatapoja, joilla kirjastoista tulisi keskustelemaan demokratian virtuaalisia ja fyysisiä kohtaamispaikkoja, osallisuuden edistäjiä ja kohtaamisten mahdollistajia. Mukana Sitran pilotissa olivat Oulun, Turun, Pietarsaaren, Imatran, Iinarin ja Mäntyharjun kirjastot.

Vuonna 2021 eduskunta myönsi valtion talousarviossa miljoona euroa yleisten kirjastojen demokratiatyöhön. Aluehallintovirastot koordinoivat rahoitusta ja jakoivat erityisavustuksia yleisten kirjastojen toiminnan kehittämiseen kansalaisten ja päättäjien vuoropuhelun foorumeina vuosille 2021–2023. Erityisavustuksen sai 38 kuntaa ja/tai kunnallista kirjastoa. Kansanvallan uljas linnake eli Jyväskylän ja Tampereen kaupunginkirjastojen demokratiahanke oli yksi avustuksen saajista.

Ympäri Suomen toteutettavien kirjastojen demokratiahankeiden tavoitteena on kehittää yleisiä kirjastoja matalan kynnyksen kohtaamispaikkoina lisäämällä kansalaisten ja päättäjien välistä vuorovaikutusta, parantamalla kansalaisten tiedonsaantia ja vaikuttamismahdollisuuksia päätöksenteon kaikilla tasoilla.

Kirjastojen arvot ovat YKN:n mukaan yhdenvertaisuus, vastuullisuus, yhteisöllisyys, rohkeus ja sananvapaus = demokratia.

HANKKEEN VETÄJÄN TERVEISET

Jos tekisimme pikagallupin sekä kirjastojen henkilökunnalle että asiakkaille kysymyksellä ”Kuuluuko politiikka kirjastoon?”, niin epäilen, että useimmiten vastaus olisi Ei! Koska neutraliteetti. Mielestäni neutraliteetti on paras syy kirjastojen demokratiatyölle. Mikä julkinen taho olisi soveltuvin ohjaamaan keskusteluja vaikeistakin aiheista? Kirjasto on kunnallinen toimija – olemme jokaisessa niemessä, notkossa ja jopa saarelmassa. Olemme verkostoitunut, moninainen – kirjastoon saat tulla sellaisena kuin olet. Kirjasto on ikärajaton, maksuton ja matalan kynnyksen kohtaamispaikka.

Hankehakuaiheessa Kansanvallan uljaan linnakkeen timanttisina tavoitteina oli systeeminen muutos ja yhteiskehittäminen kuntalaisten, päättäjien ja järjestöjen kanssa. Olennaista oli myös jalkautuvan ja hakeutuvan demokratiatyön ulottaminen sinne, missä kuntalaiset liikkuvat ja kirjastoa käyttämättömien tavoittaminen.

Toteutusvaiheen unelmaksi on versonut ajatus kirjastojen näkyvästä asemasta osallisuuden ja vaikuttamisen paikkoina. Kirjastomme ovat julkista tilaa, joka yhdistää ihmisiä yhteiskunnallisen polarisaation ja yksinäisyyden eristäessä. Kirjastomme ovat julkista tilaa keskustelulle, joka luo siltoja ja ymmärrystä ilman häpeää tai nokittelua. Kirjasto on tiedon temppeli, jossa suositaan väitteiden, mielipiteiden ja ajatusten punnitsemista.

Linnakehommissa saamme iloita isästä, joka äänestää pehmoleluvaaleissa sairastuneen lapsen puolesta, lapsen tekemällä valtakirjalla. Sydäntämme ovat lämmittäneet nuorten kommentit pakopelin imussa: ”Vitsi musta tuntuu, että mää oon joku tietokonenero.”

Kirjastojen demokratiatyötä voi olla lähikoulun nuorten koostama aineistonäyttely, jonka aiheen he ovat äänestämällä valinneet. Kirjastojen demokratiatyötä voi olla lähikaupan ilmoitustaululla oleva minigallup alueen ajankohtaisesta huolenaiheesta, josta järjestetään paneelikeskustelu kirjastolla. Jokaisesta kirjastosta voi tulla yhteisökirjasto. Jokainen kirjasto on yhteisökirjasto. Tehdään se näkyväksi demokratiatyöllä!

- **Marjo Hietikko** (Marjo toimi hankkeen projektisuunnittelijana. Kollegat tosin saattaisivat antaa titteliksi ennemminkin ”demokratian liekinkantaja” tahi ”uljaan linnakkeen sielu”)

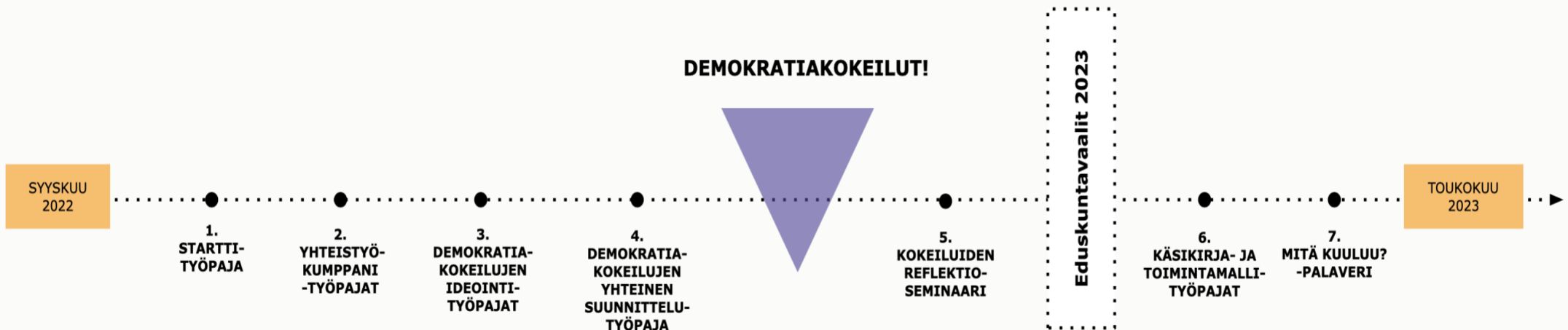

HANKKEEN ETENEMINEN

Kansanvallan uljas linnake 2022-2023

Kansanvallan uljas linnake oli Jyväskylän ja Tampereen kirjastojen yhteinen demokratiahanke. Tavoitteena oli kehittää kirjastoille paikallisesti parhaat tavat edistää demokratiaa – toisiltamme, paikallisilta toimijoilta ja kuntalaisilta oppien. Hankkeeseen osallistui kirjastojen henkilökuntaa molemmissa kaupungeissa, useita yhteistyökumppaneita sekä kuntalaisia. Työskentely oli osin molempien kaupunkien henkilöstölle yhteistä, osin kaupunkikohtaista. Yhteinen työskentely auttoi jakamaan tietoa ja tartuttamaan orastavia ideoita molempiin suuntiin.

Hankkeen kehittämisessä hyödynsimme palvelumuotoilun lähestymistapaa. Palvelumuotoilu on ihmis- ja asiakaslähtöinen tapa uusien ratkaisujen luomiselle. Demokratiatyössä palvelumuotoilu tarkoittaa mm. sitä, että kokeilemalla erilaisia mahdollisia demokratiatyön muotoja eri sidosryhmien kanssa opimme, mikä toimii ja mikä ei. Palvelumuotoillen luomme kirjastolaisina yhdessä ratkaisuja, jotka sopivat osaksi kirjastojen arkea ja edistävät yhteisiä tavoitteitamme.

Mitä opimme hankkeen toteutuksesta?

Olemme todella iloisia ja ylpeitä yhteisestä hankkeestamme – ylitimme lopulta omatkin odotuksemme. Saimme valtavasti aikaan, vaikka aikaa oli rajallisesti kuten hankkeissa monesti on. Kansanvallan uljas linnake on kiinnostanut niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin. Myönteinen uteliaisuus on kirittänyt työtämme hankkeen aikana.

Näin jälkikäteen katsottuna onnistumisen yksi kulmakivi oli kokoaikainen projektisuunnittelija, jolla oli demokratiavimmaa ja työaikaa suunnitteluun sekä toteutukseen. Hanketta kannatteli osaltaan projektisuunnittelijan muutosvoima, jota muutamat pettymykset ja kuprut eivät lannistaneet, ja toisaalta kyky innostaa muita mukaan tekemiseen.

Henkilöstöstä löytyi rohkeita demokratiatyön edelläkävijöitä. Kaikki halukkaat olivat tervetulleita pitkin matkaa. Olit sitten demokratiastara, ideanikkari, pilottisankari tai korvat höröllä. Onneksi rummutimme ja viestimme hankkeesta! Hanke, ja jatkossa demokratiatyön arki tulee vahvistamaan arvojamme vastaavan, palkitsevan työn tekemistä.

Tärkeä kulmakivi oli myös ulkopuolinen tuki kehittämisprosessille ja yhteiskehittämiselle useiden sidosryhmien kanssa. Kuinka arvokkaita olivat yhteiset reflektointihetket, jotka olisivat jääneet tekemättä ilman palvelumuotoilukumppania. Kirjaston ulkopuoliset silmäparit auttoivat.

Jos voisimme aloittaa alusta, katsoisimme ehkä aikatauluja toisin. Nyt ymmärrämme, miten nopeasti viikot vilisevät, kun etsimme yhteisiä palaveriaikoja. Kaikista mielekkäin, kokeilujen tekemisen vaihe tuntui karkaavan kauemmas ja sille jäi lopulta melko vähän aikaa.

Hankkeen avulla saimme yhdessä sanallistettua, mitä demokratiatyö meille tarkoittaa. Pääsimme kokeilemaan uusia asioita ja löysimme työhömmme yhden uuden innostavan, ”juovuttavan” ja ylpeyttä herättävän kerroksen. Ihana lisä oli uudet työkaverit kumppanikaupungista. Onneksi demokratiatyötä riittää tehtäväksi ja voimme jatkaa matkaa yhdessä!

Tampereen ja Jyväskylän kirjastojen tiimit

Voi että mikä matka! Olemme päässeet kymmenen kuukauden aikana ihailemaan Tampereen ja Jyväskylän kirjastojen innostusta, kunnianhimoa ja uskallusta haastaa itsensä. Iloksemme työtavaksi valittiin palvelumuotoilu, asiantuntijalähtöisyyden sijaan. Näin saimme työskentelyyn ja lopputuloksiin mukaan paitsi kirjastolaisten omat toiveet ja ideat demokratiatyöstä, myös sidosryhmien ja asukkaiden näkemykset.

Palvelumuotoilutyön näkökulmasta yksi onnistumisista oli, että pääsimme mukaan jo hankkeen suunnitteluvaiheessa. Näin palvelumuotoilu ei jäänyt irralliseksi menetelmäksi tai työpajojen fasilitoinniksi, vaan siitä tuli keskeinen osa koko hankkeen prosessia ja työtapaa.

Palvelumuotoilussa asiakaslähtöisyys ja kokeilemalla kehittäminen vaativat uusina lähestymistapoina aina totuttelua ja sitä kuuluisaa epävarmuuden sietämistä – erityisesti kokeileminen nopeasti ja pienesti vaatii uskallusta näyttää keskeneräistä. Kokeiluja olisi ehkä voinut tehdä vielä pienemmin ja ”raakileempina”, mutta kunnianhimon ja innostuksen liekkiä ei tällä kerralla kannattanut hillitä.

Asukasosallisuus oli hankkeen alussa läsnä välillisesti kumppaneiden myötä ja kokeiluissa asukkaat olivat testaajan roolissa. Hanketta viimeistellessä olemme ylpeänä seuranneet, miten kirjastolaiset ovat löytäneet omat tapansa jatkaa asukasosallisuustyötä.

Jo alusta asti meistä muotoutui kirjastolaisten kanssa innostunut ja yhteen hiileen puhaltava tiimi. Uskomme, että siinä piili se kaikista vaikuttavin asia palvelumuotoilullisen tekemisen lisäarvolle!

Palvelumuotoilukumppani Kolmas Persoona -tiimi

Vinkkimme demokratiahanketta suunnittelevalle

1. Palkkaa hankkeelle kokoaikainen projektisuunnittelija, jolla on aitoa paloa demokratian edistämiseen, pohjatietoa teemasta ja kirjaston toiminnasta, epävarmuudensietokykyä ja erityisesti kyky innostaa.

2. Ota mukaan ulkopuolinen kehittämiskumppani, joka auttaa yhteiskehittämisessä ja luo kehittämiselle prosessin sekä menetelmät.

3. Rakenna hanke rohkeasti toisen kaupungin kanssa. Molemminpuolinen innostus ja henkilökemioiden kohtaaminen luovat hankkeelle vankan pohjan. Erilaiset työkalut ja aikataulut tuovat haasteita, mutta joustavuus on valttia.

4. Varaa hankkeelle aikaa ja siedä epävarmuutta. Tartu alun innostukseen laittamalla kokeilut tulille nopeasti. Alussa aikaa kannattaa kuitenkin varata sen pohtimiselle, mitä demokratia meille tarkoittaa.

5. Ota mukaan yhteistyökumppaneita ja asukkaita – demokratia-teema innostaa myös heitä enemmän kuin uskommekaan!

6. Kehitä rohkeasti! Uskalla tarttua hankkeen aikana eteen tuleviin ideoihin ja suunnanmuutoksiin, vaikka kaikkea ei ehkä alkuperäisessä hakemuksessa ollut suunniteltukaan (tai rahoittajalle luvattu!).

7. Ota kaikki halukkaat mukaan. Vapaaehtoinen osallistuminen ja innokkaimpien sisäisen liekin ruokkiminen edistää sitä, että demokratiatyöstä ei tule pahaa mörköä, vaan into kasvaa syödessä.

8. Muista, että hanke on lähtölaukaus. Kaikkea ei tarvitse saada valmiiksi hankkeen aikana ja demokratiatyö tulee jatkumaan – ja toivottavasti myös muuttumaan – arjessa ja vuosien varrella.

MATERIAALIPANKKI JA LINKKIVINKIT

MATERIAALIPANKISTA LÖYDÄT

LINKKEJÄ

Linkkivinkkejä inspiraatioksi ja muualla tehtyyn työhön tutustumiseksi

VUOSISUUNNITTELU

Pohjia vuosisuunnittelun ja kalenteroinnin tueksi

IDEOINTI

Työkalupohjia ideoinnin eri vaiheisiin, kohderyhmien hahmottamiseen, idean sanoittamiseen ja siitä viestimiseen esimerkiksi yhteistyökumppaneille tai kollegoille

TOTEUTUS

Kun idea on valmis, voit hyödyntää toteutussuunnitelman pohjaa tehtävien ja tehtävälisterien hahmottamiseksi. Työkalu käy yhteisen keskustelun pohjaksi erityisesti silloin, kun suunnitellaan tilaisuuksia ja toteutuksia yhteistyökumppaneiden kanssa.

TILAHAKU

Valmiita tekstipohjia ja pelisäännöt kopioitavaksi, muokattavaksi ja työn helpottamiseksi!

KUNTALAISKYSELY

Tampereella toteutetun kuntalaiskyselyn pohja

**Tulosta
pohjia A4- tai
A3-koossa!**
(tämän raportin
sivun koko
on A4)

LINKKIVINKKEJÄ INSPIRAATIOKSI

IDEOITA DEMOKRATIATYÖHÖN:

Sitran julkaisu: [Miten kirjastoista tehdän kansanvallan foorumeita](#)

Critical-hankkeen luomat [oppimateriaalit](#)

Allianssi: [Demokratiakasvatuksen ja osallisuuden malleja](#)

[Erätauko-dialogin malli](#)

Kuntaliitto: [Kuntalaisten osallistumisen edistäminen](#)

Plan International Suomi: [Demokratiakasvatuksen reittiopas](#). Vinkkejä nuorten, erityisesti maahanmuuttajanuorten kanssa työskentelyyn

Lahden AKE: [Näin järjestät onnistuneen dialogin kirjastossasi – Kirjaston Erätauko-keskustelun järjestäjän opas](#)

INSPIROIDU SYVENTYMÄLLÄ DEMOKRATIAAN:

Demokratia.fi -sivusto: [Löydä vaikuttamisen kanavat](#)

Tutkitusti.fi: [Kootut nostot demokratian tulevaisuudesta](#)

Tiedekulma Live (video): [Kenen demokratia?](#)

Suomen PEN - [Kirjailijoiden sananvapausjärjestö](#)

TAI INSPIROIDU MUOTOILUAJATTELUSTA:

[Muotoilujattelua kirjastoille](#)

Henkilöstön demokratialuotain

”Luotaimella” tarkoitetaan menetelmää, jolla kartoitetaan kohderyhmän näkökulmia ja tavoitellaan empaattista lähestymistapaa työskentelyyn. Laadimme projektin alussa lyhyen luotainkyselyn, jonka tavoitteena oli kartoittaa kirjastolaisten henkilökohtaisia ajatuksia kirjastojen demokratiatyöstä. Luotain on vain yksi tapa toteuttaa yhteiset alkupohdinnat suuremman henkilöstömäärän kesken. Demokratiapohdinnan kysymyksistä ja muista toteutustavoista voit lukea tarkemmin sivulta 21.

Ohesta löydät kyselymme saatteen sekä kysymyksenasettelut. Voit lainata ja muokata niitä vapaasti.

Käytä tätä kun...

- Haluat selvittää suuren henkilöstömäärän näkemyksiä demokratiatyön painopisteistä, tavoitteista ja henkilökohtaisista intohimoista.

Miten hyödynnän:

- Laadi sähköinen kysely kirjastonne käyttämää työkalua hyödyntäen (Webropol, Google Forms, Microsoft Forms...).
- Analysoi tulokset ja laadi yhteenvedo tiimi-/projektipalaverissa läpikäytäväksi.

Tampereen ja Jyväskylän kirjastojen demokratiahanke - Ennakkotehtävä kirjastojen työntekijöille

Maailmassa ei ole montaakaan sellaista tilaa tai organisaatiota, joka ei olisi jollain tavalla latautunut: Hippos vai Hakametsä? Lutakko vai Pakkahuone? Koo vai S-ryhmä? Kirjastot ovat onnistuneet säilyttämään asemansa neutraaliuden ja suvaitsevaisuuden symbolina muuten niin polarisoituneessa yhteiskunnassamme.

Kansankirjastoilla ja varsinkin ensimmäisillä suomenkielisillä kirjastoilla on ollut avainasema suomalaisen identiteetin muovaajana matkallamme kohti itsenäisyyttä ja yhteiskunnallista tasa-arvoa. Tänä päivänä saamme kaikki nauttia kirjastoissa tehdyn pioneerityön hedelmistä tietoyhteiskuntamme rakentamisessa.

Nyt on jälleen kajahtanut avunhuuto kirjastojen suuntaan: voisimmeko valjastaa osaamisemme demokratian tukemiseksi yhteiskunnassamme? Olisitko sinä valmis soihdunkantajaksi?

Haluaisimme kuulla alustavia ajatuksiasi yleisesti kirjastojen demokratiatyöstä ja siitä, millaista innostusta juuri sinulla olisi olla mukana.

1. Mitkä näistä demokratian vahvistamisen keinoista ovat mielestäsi kiinnostavimpia, joita kirjasto voisi tukea? Valitse niin monta kuin haluat ja/tai kirjaa ylös jokin muu kiinnostava keino!

- ☐ Aktiivisen kansalaisuuden ja vaikuttamisen tukeminen (esim. erilaisten osallistumisen keinojen tunteminen ja hyödyntäminen kuten somevaikuttaminen, mielenosoituksen järjestäminen, jne.)
- ☐ Demokratiakasvatuksen tarjoaminen (esim. luetun ymmärtäminen, medialukutaito, kriittinen ajattelu- ja lukeminen, ymmärrys demokratian toimintaperiaatteista)
- ☐ Yhdenvertaisen osallistumisen mahdollistaminen ja varmistaminen (esim. selkokieli, viestintä, yhdenvertaiset mahdollisuudet itsensä sivistämiseen, ymmärrys siitä miksi osallistua, "pystyn, osaan ja haluan osallistua")
- ☐ Luotettavan tiedon saatavuus (esim. pääsy luotettavaan tietoon, moninäkökulmaisuus, lähdekriittisyys, oman mielipiteen muodostaminen)
- ☐ Luottamuksen lisääminen yhteiskuntaan ja poliittiseen järjestelmään (esim. tietoa oikeuksista, vaikuttamisen kokemusten tarjoaminen, luotettavaa ja helposti saatavaa tietoa yhteiskunnan toiminnasta)
- ☐ Yhteiskuntaan kiinnittymisen ja osallisuuden tukeminen (esim. kieli, integraatio, hyväksyntä)
- ☐ Keskustelun ja dialogin paikkojen ja mahdollisuuksien tarjoaminen (esim. eri ihmisryhmien tai kansalaisten ja poliitikkojen välillä, empatia-, neuvottelu- ja ilmaisutaitojen kehittäminen)
- ☐ Sanoista teoiksi - vaikuttavuus ja vallansiirto poliittikkojen ja kansalaisten välillä (esim. kuntalaisäänestykset, osallistuva budjetointi, "kuulemisesta" vaikuttamiseen)
- ☐ Muu: _____

2. Tehdäänkö kirjastossa(si) jo jotain edellä mainittujen teemojen edistämiseksi? Kerro lyhyesti, mitä?

Oma vastauksesi _____

3. Kuinka paljon innostusta sinulla olisi olla mukana demokratiatyössä? 0 = Äh, Kiveäkin kiinnostaa. 5 = Todellakin! Innostaa ihan Waltaristi!

0 1 2 3 4 5
Äh, Kiveäkin kiinnostaa. ○ ○ ○ ○ ○ ○ Todellakin! Innostaa ihan Waltaristi!

4. Onko sinulla erityistä kiinnostusta tai jo jotain erityistä osaamista/tietoa/taitoa joihinkin edellä mainittuihin teemoihin?

Oma vastauksesi _____

TAVOITE (Tänä vuonna haluamme edistää erityisesti / meitä innostaa erityisesti)

	tammi	helmi	maalis	huhti	touko	kesä	heinä	elo	syys	loka	marras	joulu
HUOMIOITAVIA TAPAHTUMIA (vaalit, teemaviikot, yhteiskunnalliset tapahtumat jne.)												
Tuttua ja totuttua (Mitä jo tehtyä tai hyväksi todettua jatkamme.)												
Uusia kokeiluja (Mitä uutta haluamme kokeilla - joko itse keksittyä tai muualta lainattua?)												

KIRJASTON DEMOKRATIASKANNAUS

Demokratiaskannaus auttaa ideoimaan, miten meidän kirjastomme voisi tehdä demokratiatyötä ihan pienesti, jo tehtyä hyödyntäen, vanhasta inspiroituen tai miksei jopa uutta kokeillen. Skannauksen voi tehdä esimerkiksi osana tiimipalaveria tai vaikka napata näkökulmaksi tilakävelyyn. Niin tai näin, toivottavasti skannaus auttaa pohtimaan, **miten meidän kirjasto voi tukea aktiivista osallisuutta ja vuorovaikutusta omassa yhteisössämme tai lisätä luottamusta edustukselliseen demokratiaan?**

SKANNAUKSEN TOTEUTTIVAT (nimi + kirjasto):

MITEN SKANNAAN?

Valitkaa tila, esim. nuortenosasto. Kävelkää ja "skannatkaa" oikealla olevista teemoista inspiroituen, mitä pieniä demokratiatekoja voisitte tehdä. Keskustelkaa yhdessä, millaisia ideoita voitaisiin toteuttaa vaikka heti, entä ensi kuussa?

TAI

Hyödyntäkää skannausta luovasti soveltaen!

BONUS

Kysykää asiakkaita tai kollegoilta pikapalautetta ideoista (mitä mieltä olisit, jos... tulisitko, jos... olisiko sinulle iloa, jos...).

TAPAHTUMAT

- Mihin jo järjestämiimme tilaisuuksiin voisimme tuoda demokratiateeman mukaan?
- Voisimmeko kutsua jonkun yhteistyökumppaneista tai paikallisista yhdistyksistä, kouluista yms. tuomaan demokratiasisältöjä tapahtumiin?

AINEISTO

- Millaisia aineistoja meiltä jo löytyy ja mitä voisimme tarjota lisää? Miten saisimme demokratia-aineistoja paremmin esille?
- Millaista osallisuutta, vuorovaikutusta ja vaikuttamista tukevaa "esineistöä" voisimme tarjota? Miten?

MUUT MAHDOLLISUUDET

- Millaista osaamista tai mielenkiinnon kohteita minulta ja kollegoiltani löytyy?
- Mikä osaamisemme tai nykyiset palvelumme (esim. koulu- ja päiväkotiyhteistyö) voisivat tukea vaikuttamisessa ja aktiivisessa kansalaisuudessa tarvittavia taitoja?

KOHDERYHMÄN HAHMOTTAMINEN

Unelmakohderyhmämme persoona -pohja auttaa kohderyhmän hahmottamisessa: jos haluamme esimerkiksi suunnitella kaupunginosan nuorille kiinnostavaa sisältöä, suunnittelussa auttaa eläytyä heidän kenkiinsä. Suunnitteluun tai ideoiden testaamiseen kannattaa aina kuitenkin osallistaa myös kohderyhmää itseänsä!

Käytä tätä kun...

- Haluatte pyöritellä ideaa kohderyhmän näkökulmasta, ettekä juuri nyt onnistu tavoittamaan heitä mukaan suunnitteluun.

Miten hyödynnän:

Aikaa n. 30 min. Keskustelkaa tämän hetkisestä unelmakohderyhmästäne. Sen jälkeen tarkentakaa käsityksiänne: millaisia tyyppisiä kohderyhmään oikeastaan kuuluu? Mitä heistä tiedämme? Mitä ehkä tulisi vielä selvittää, jotta osamme tarjota oikeanlaisia "koukkuja" juuri heille?

IDEOINTI Unelmakohderyhmän persoona

Kuva	Nimi: Ikä:	Osallistumisen mahdollistajat Miksi hän kiinnostuisi ideastamme? Miten tavoitamme hänet?
Elämäntilanne Mitä hän tekee ja mitä rajoittavia tekijöitä hänen elämänsä juuri nyt liittyy?		Demokratiahyödyt Miten kokeilu vaikuttaisi esimerkiksi hänen osallisuuden kokemukseensa, edistäisi aktiivista osallisuutta tai vuorovaikutusta, tai lisäisi luottamusta edustukselliseen demokraatiin?
Osallistumisen esteet Mitkä asiat estävät häntä osallistumasta ja vaikuttamasta aktiivisesti?		

IDEOINTI YHDESSÄ

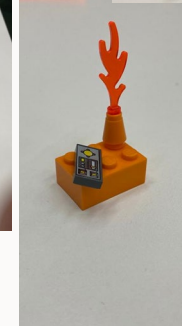
Kevyellä **prototypoinnilla** autetaan ideoita jäsentymään yhdessä rakentamalla ja keskustelemalla. Esim. legojen tai muovailuvahan kanssa pallotellessa tulee ohimennenkin sanotuksi tärkeitä oivalluksia, joihin toinen voi tarttua. Askartelu usein madaltaa kynnystä heittää oma orastava idea ilmoille – sen ei tarvitse olla viimeistelty ja valmis vielä tässä vaiheessa! Ilon avulla ideointi ei voi tuottaa muuta kuin mieluisia ideoita.

Käytä tätä kun...

- Ette tiedä yhtään mistä aloittaa.
- Demokratiatyöstä on särjettävä virallisuutta ja vakavuutta.

Miten hyödynnän:

Varaa tarvikkeita ja esim. 20-30 min yhteistä aikaa. Anna tehtävä pareittain: miltä näyttäisi teidän unelmien demokratiatyö?

Lego-ideoinnista hyötyivät eniten monimutkaisemmat kokeilut, kuten Suuri vaalijuhla sekä apokalypsi.

Unelmakohderyhmän persoona

Kuva

Nimi:

Ikä:

Elämäntilanne

Mitä hän tekee ja mitä rajoittavia tekijöitä hänen elämäänsä juuri nyt liittyy?

Osallistumisen esteet

Mitkä asiat estävät häntä osallistumasta ja vaikuttamasta aktiivisesti?

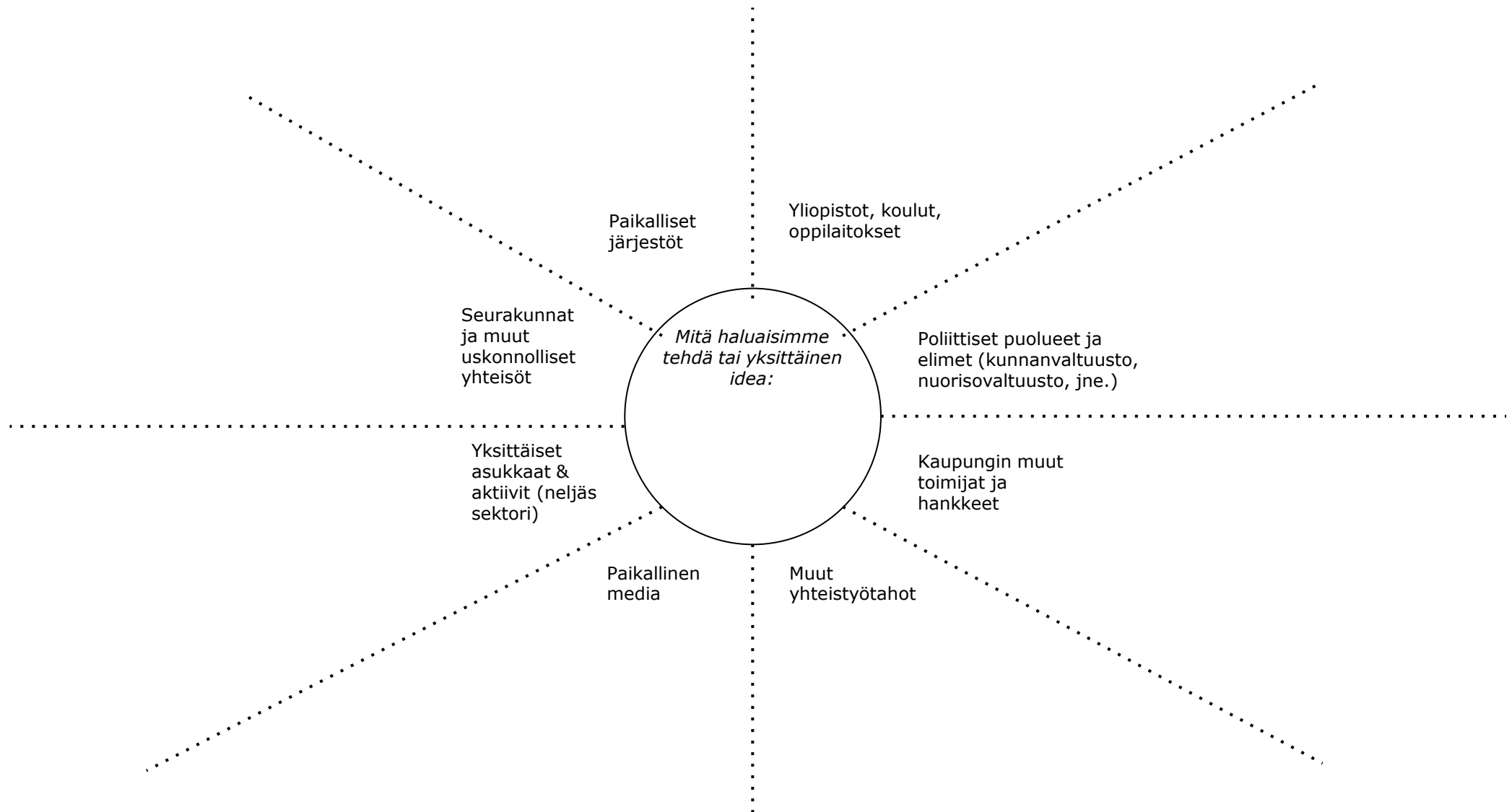
Osallistumisen mahdollistajat

Miksi hän kiinnostuisi ideastamme? Miten tavoitamme hänet?

Demokratiahyödyt

Miten kokeilu vaikuttaisi esimerkiksi hänen osallisuuden kokemukseensa, edistäisi aktiivista osallisuutta tai vuorovaikutusta, tai lisäisi luottamusta edustukselliseen demokratiaan?

Yhteistyökumppanien ideointi

Ideoiden kuvaamisen työkalujen ohjeita

IDEAPOHJA

Ideapohja sanoittaa ideoinnin tai prototypoinnin tulokset kirjalliseen muotoon. Sitä voi käyttää niin idean jatkojalostukseen, muistinvirkistykseen kuin kollegoille viestimiseen.

Käytä tätä kun:

- Haluatte sanoittaa ideanne alustavasti.
- Haluatte tallentaa prototypoinnin tuloksen kirjalliseen muotoon jatkojalostusta ja tiimin pohdintoja varten.

Miten hyödynnän?

Aikaa 20-30 min.

Printtaa pohja A3-kokoon tai valmistelee vastaavat otsikot yhteiselle valkotaululle.

IDEOINTI **Idean tiivistys**

Idean nimi:	Potentiaaliset kumppanit
Idean lyhyt esittely	Tähän ideaan liittyy myös:
Tavoite/hyödyt	Hyvä/mahdollisuuksia (mukana jo kumppani, raamit olemassa, jne):
Kohderyhmät	

TAKAKANSIMAINOS

Takakansimainos on kirjastojen versio hissipuheesta. Voit käyttää tätä työkaluna idean muovaamiseen ja sanoittamiseen tai idean konkretisoimiseen esimerkiksi yhteistyökumppaneille.

Käytä tätä kun:

- Haluatte kirkastaa kokeilun idean helposti viestittävään muotoon.
- Edessä on yhteistyökumppaneiden kontaktointi ja haluatte kertoa kokeilusta mahdollisimman houkuttelevasti.

Miten hyödynnän?

Aikaa 20 min.

Printtaa pohja A3-kokoon tai valmistelee vastaavat otsikot yhteiselle valkotaululle.

IDEOINTI **Kirjan takakansi: kokeilun idean tiivistys**

Takakansiteksti: Kuvaa tähän ideanne tiivistettynä - kuin mukana olisivat takakansitekstiä! Idean kuvaamisen lisäksi kokeilun avulla osallistujien demotransparssi, osallisuus ym. kokeilu on? Kirjoittajasta: Nimi Mikä erityisosaamista hänellä on, mikä häntä innostaa ideassa, mikä hänen roolinsa on tässä kokeilussa? Nimi: Mikä erityisosaamista hänellä on, mikä häntä innostaa ideassa, mikä hänen roolinsa on tässä kokeilussa?	Kokeilun nimi - tukikysymys? (Esim. Kuokkalan valeutiset - "Miten opimme mediakriittisiksi kansalaisiksi?" Toimittaja (=kirjasto(t))

Idean kuvaamisen avulla ideoista on helpompi viestiä esimerkiksi yhteistyökumppaneille ja kirjastolla sisäisesti.

Idean nimi:

Idean lyhyt esittely

Tavoite/hyödyt

Kohderyhmät

Potentiaaliset kumppanit

Tähän ideaan liittyy myös:

Hyvää/mahdollisuuksia (mukana jo kumppani, raamit olemassa, jne):

Kirjan takakansi: kokeilun idean tiivistys

Takakansiteksti:

Kuvatkaa tähän ideanne tiivistettynä - kuin mukaansa tempaavana takakansitekstinä! Idean kuvauksen lisäksi sisäänkirjoittakaa myös: Kenelle kokeilu on tarkoitettu? Miten kokeilun avulla osallistujien demokratiataidot, osallisuus ym. lisääntyvät? Entä millainen vaikutus omaan alueeseenne kokeilulla on?

Kirjoittajista:

Nimi

Mitä erityisosaamista hänellä on, mikä häntä innostaa ideassa, mikä hänen roolinsa on tässä kokeilussa?

Nimi

Mitä erityisosaamista hänellä on, mikä häntä innostaa ideassa, mikä hänen roolinsa on tässä kokeilussa?

NIMI

Kirjoittajat (projektitiimi)

KOKEILUN NIMI

- tukikysymys?

(Esim. Kuokkalan valeutiset

- "Miten opimme mediakriittisiksi kansalaisiksi?"

Toimittaja (=kirjasto(t))

TOTEUTUKSEN HAHMOTELMA -POHJA

Hyvä idea muuttuu todeksi, kun puretaan sen vaatima työ tehtäviksi ja jaetaan vastuuta.

Käytä tätä kun:

- Haluatte pureskella onko idea toteutettavissa (mitä kaikkea olisi tehtävä, mitä kaikkea tarvittaisiin).
- Haluatte buustata kokeilun käyntiin.
- Haluatte tunnistaa, mihin ja minkälaisia yhteistyökumppaneita tarvitsette.

Miten hyödynnän?

Aikaa 1-2h.

Printtaa pohja A3-kokoon tai valmistelee vastaavat otsikot yhteiselle valkotalulle. Anna tehtäväksi pohtia ensin kahta ensimmäistä riviä: alustavia ajatuksia ja vielä avoimia kysymyksiä. Sen jälkeen loppurutistuksena anna tehtäväksi listata tarvittavia yhteistyökumppaneita ja listaa seuraavat tehtävät.

TOTEUTUS Toteutuksen hahmotelma

Alustavat ajatukset / toimenpiteet Esim. kokeilun toteutuksen lähtökohdat, tavoitteet, kysymykset, kumpareiden mukautus ja muut valmistelut.	Markkinointi Miten on kokeilyyn otettavaksi tiedon ja miten heidän tavoitteet?	Toteutus Miten kokeilun toteutus on?	Jälkeen Miten kokeilun jälkeen on otettava huomioon?
Kuka? Kuka on osallistujia?	Ennen Miten kokeilun toteutus on?	Aikana Miten kokeilun toteutus on?	Jälkeen Miten kokeilun toteutus on?

Suuren vaalijuhlan suunnittelussa toteutuksen hahmotelu tähän taulukkoon auttoi huomaamaan, että tarvitsemme valtavasti apua kaupungin osan toimijoilta asukkaiden tavoittamiseen ja jonkun vastaamaan yhteydenotoista.

OSALLISTUJAN POLKU

Osallistujan polku on työkalu kokeilun asiakaslähtöisyyden varmentamiseen. Työkalu sopii erityisesti tilaisuuksien tai muiden toiminnallisten kokeilujen suunnittelun tueksi. Osallistujan polun avulla voi pohtia, mitä haluamme kokeiluun osallistujan kokevan ja miten haluamme olla hänelle hyödyksi. Tällainen pohdinta auttaa suunnitelmien tarkentamisessa.

Käytä tätä kun:

- Haluatte varmistaa, että olette miettineet kokeilun järkeväksi kokonaisuudeksi kirjaston asiakkaan tai kuntalaisen näkökulmasta.

Miten hyödynnän?

Aikaa 30 min.

Printtaa pohja A3-kokoon tai valmistelee vastaavat otsikot yhteiselle valkotalulle.

1. Valitkaa, minkä tyyppisille kuntalaisille erityisesti haluatte kokeilun suunnitella.
2. Pohtikaa osallistujan näkökulmasta, miten kokeilu tavoittaa hänet, miltä haluatte kokeiluun osallistumisen hänestä tuntuva ja mitä sen jälkeen tulisi olla muuttunut osallistujan näkökulmasta.

TOTEUTUS Osallistujan polku

KUKA? OSALLISTUJA ON:	ENNEN Kuulin tapahtumasta (missä?) Olen innostunut osallistumaan, koska...	AIKANA Miten osallistujan näkökulmasta tapahtui?	JÄLKEEN Miten osallistujan näkökulmasta tapahtui? Osallistumisen ansiosta minä...

Toteutuksen hahmotelma

Valmistelu

Esim. Kokeilun toteutuksen täsmennys, mahdollisten kumppaneiden mukaanotto ja muu valmisteleva työ

Markkinointi

Miten eri kohderyhmät saavat tiedon ja miten heidät tavoitetaan?

Toteutus

Mitä asioita toteuttaminen vaatii?

Jälkeen

Mitä kokeilun jälkeen on otettava huomioon?

Alustavat
ajatukset
toimenpiteistä

Avonaiset
kysymykset /
haasteet

Keneltä
tarvitsemme
apuja?
(sisäinen tiimi
ja ulkoiset
yhteistyötahot)

TO DO:

Osallistujan polku

KUKA?

OSALLISTUJA ON:

ENNEN

Kuulin tapahtumasta
(mistä?)

Olen innostunut
osallistumaan, koska...

AIKANA

Mitä osallistujan näkökulmasta tapahtui?

JÄLKEEN

Miten osallistujan
demokratiatiedot tai -taidot,
osallisuuden kokemus tai
aktiivisen kansalaisuuden
edellytykset ovat parantuneet
osallistumisen myötä?

Osallistumisen ansiosta minä..

Seuraaville kolmelle sivulle on koostettu tilakokeilussa tuotetut pelisäännöt ja tekstipohjat helpottamaan tilahaun toteuttamista. Näitä voi hyödyntää ja muokkailla oman kirjaston tarpeeseen sopivaksi!

Alkuvuoden 2023 kokeilut järjestettiin Jyväskylässä Palokan kirjastossa sekä Tampereella Hervannan kirjastossa. Jos kaipaat vinkkejä, kysy heiltä lisää!

PELISÄÄNNÖT JA JÄRJESTÄJÄN VASTUUT

- Kirjaston henkilökunnalla on oikeus valita järjestettävät tilaisuudet em. edellytykset parhaiten täyttävien hakemusten joukosta.
- Tilaisuudet järjestetään ennalta määriteltynä ajankohtina. Tilaisuuden järjestämisestä ei saa koitua kuluja kirjastolle. Käyttäjiltä, jotka aiheuttavat erityisiä kuluja, peritään korvaus todellisista kuluista.
- Järjestäjä vastaa siitä, että keskustelee ja sopii mahdollisista kaluste/laitteisto/muista järjestelytarpeista henkilökunnan kanssa **x viikkoa** ennen tapahtumaa.
- Tilaisuuksien pystytys ja purkaminen ovat järjestäjän vastuulla. Pääset valmistelevaan tapahtumaa kaksi tuntia ennen tilavarauksen alkua. Tila tulee siivota ja järjestellä siihen kuntoon kun se oli ennen tilaisuutta.
- Järjestäjä vastaa tilaisuuksien turvallisuudesta sekä mahdollisten lupien ja valvonnan järjestämisestä (Teosto, järjestyksenvalvonta yms.).
- Varmista etukäteen, että osaat käyttää tarvitsemaasi laitteistoa (tilassa on ohjeet)
- Huomioi mahdollisten tarjoilujen suhteen, että tiloissa ei ole keittiötä.

Kannattaa tutustua myös Oulun kirjaston erinomaisiin materiaaleihin!

Pohjat hausta viestimiseen

Mitä voit järjestää?

Tarjoamme ilmaiseksi kirjastojen tiloja **demokratian edistämiseen liittyvien, avoimien ja maksuttomien yleisötilaisuuksien** järjestämiseen. Sinä tai ryhmäsi voitte osallistua tilahakuumme, mikäli seuraavat edellytykset toteutuvat:

- Ehdotettu tilaisuus edistää yhteiskunnallista keskustelua, kansalaisvaikuttamista, yhteisöllisyyttä, osallisuutta, ehkäisee eriarvoisuutta ja/tai on paikallisesti merkittävä teemaltaan.
- Se tavoittaa laajasti erilaisia ihmisiä tai edistää vuorovaikutusta eri ihmisryhmien välillä.
- Tilaisuus noudattaa kirjastojen yleisiä arvoja, joita ovat: yhdenvertaisuus, vastuullisuus, yhteisöllisyys, rohkeus ja sananvapaus.

Tällä kerralla etsimme kertaluontoisia tilaisuuksia. Mikäli toimintatapa koetaan hyväksi, pohdimme jatkossa myös toistuvien tilaisuuksien mahdollisuutta.

Tilahakua ei ole tarkoitettu yksittäisten poliittisten puolueiden tai uskonnollisten yhteisöjen tilaisuuksiin, eikä kaupallisiin tarkoituksiin. *Poliittisiin tilaisuuksiin edellytämme vähintään kolmen eri puolueen moninäkökulmaista edustusta (tämän voi halutessaan jättää pois!).*

Toteutus esimerkkejä kirjastossa järjestettävistä tapahtumista: pop-up -piste, keskustelutilaisuus, ryhmämuotoinen kokoontuminen, luento, teemapäivät/messut. Miksei jopa radikaalit ristipistot, kantaottava taidepaja, mielenosoituskyltityöpaja?

Mitä tarjoamme?

- Kirjasto tarjoaa tilat ja etukäteen sovittavat laitteet ja kalusteet (esim. äänentoistosta ja av-laitteiden käytöstä sovitaan henkilökunnan kanssa).
- **Haettavat tilat ja ajankohdat ovat:**
  - **ma 1.1. klo 12-14 "Vilkku" - 10 hlöä**
  - **ti 4.5. klo 18-20 "Linnake" - 40 hlöä**
- Järjestäjä vastaa itse tilaisuuden suunnittelusta, järjestämisestä ja markkinoinnista. Saat meiltä tilaisuuden järjestäjän oppaan, jonne olemme keränneet vinkkejä järjestämiseen kirjaston tiloissa.
- Markkinoinnissa voit hyödyntää kirjaston ilmoitustauluja (*esim. max. A3-koko*). Tapahtuman aikana saat käyttöösi 1kpl A-ständin. Pyydetessä jaamme tapahtuman somepostauksen kirjaston somessa.

Pohjat mainoksiin ja hakulomakkeeseen

TEKSTIPOHJA MAINOKSEEN

DEMOKRATIAN TILAT (Tai muu nimi esim. Kansalaistilat)

Järjestä lähidemokratiaa edistävä tapahtuma **Meidän kirjastossa viikolla 13!** Tilahaku on auki **XX.X.20XX** asti!

Meidän kirjasto kutsuu lähialueiden toimijoita, asukkaita ja yhteisöjä toteuttamaan lähidemokratiaa edistäviä tilaisuuksia kirjaston tiloissa viikolla 13.

Lähidemokratiaa edistävä tilaisuus voi olla esimerkiksi tapahtuma, pop-up tai kerho, joka edistää yhteiskunnallista keskustelua, kansalaisvaikuttamista, yhteisöllisyyttä, asukkaiden osallisuutta ja vuorovaikutusta. Plussaa on, jos se tavoittaa laajasti erilaisia ihmisiä tai on muuten paikallisesti merkittävä teemaltaan. Kirjasto tarjoaa valituille toimijoille tilan ilmaiseksi.

Tarkemmat pelisäännöt tilojen käytölle, valintakriteerit ja muuta lisätietoa hakemisesta löytyy www.XXX.fi. Haku on auki **XX.XX** asti. Ilmoitamme valinnasta viimeistään **xx.xx**. Tiloihin voi käydä tutustumassa arkisin kirjaston aukioloaikojen puitteissa.

Lisätietoja voi myös kysyä **Hän Häneltä** puhelimitse **000-000000000**.

Loppuun voi laittaa myös lauseen esimerkiksi: Tilahaku on osa Tampereen ja Jyväskylän kirjastojen kehityshanketta, jossa kokeillaan uudenlaisia tapoja tukea ja edistää demokratiaa.

TEKSTIPOHJA ONLINE-HAKULOMAKKEESEEN

Tapahtumaa koskevat tiedot

- Tapahtuman nimi:
- Tapahtuman kuvaus (mitä järjestetään, kenelle ja miksi?):
- Miten tapahtuma edistää demokratiaa (esimerkiksi yhteiskunnallista keskustelua, kansalaisvaikuttamista, yhteisöllisyyttä, asukkaiden osallisuutta ja vuorovaikutusta, tai onko teema paikallisesti merkittävä)?
- Mitä tilaa ja aikaa haemme:
  - ☐ Tähän alle ruksittavaksi mahdolliset tilat + ajat
  - ☐ Tila X, ti 3.3. klo 3
  - ☐ Tila X, ti 3.3. klo 3
- Kenelle tapahtuma on tarkoitettu ja mikä on arvioitu osallistujamäärä?
- Miten tapahtumaa markkinoidaan?

Tapahtuman järjestäjän tiedot

- Tapahtuman järjestäjän nimi (ja mahdollinen organisaatio/yhteisö):
- Vastuuhenkilön sähköpostiosoite ja puhelinnumero:
- Lisätietoja:
- Olen lukenut ja sitoutunut pelisääntöihin/käyttösääntöihin + linkki.
- Hyväksyn tietojen käsittelyn tms. GDPR.

Tampereen kuntalaiskyselyn kysymykset 1 / 2

KUNTALAISKYSELY 2023

KIRJASTOJEN
DEMOKRATIAHANKE

Yleisillä kirjastoilla on lakisääteinen tehtävä edistää sananvapautta, aktiivista kansalaisuutta ja demokratiaa. Miten sinä haluaisit kirjastojen edistävän demokratiaa Tampereella?

Käytätkö kirjaston palveluita tai käytkö kirjastossa?

- ☐ Kyllä
☐ En

Kirjastot nostavat esille ajankohtaisia kirjoja ja aiheita. Miten kirjasto voisi pitää esillä ajankohtaisia yhteiskunnallisia asioita ja tiedonlähteitä?

- ☐ avoimissa yhteisten asioiden keskustelufoorumeissa
☐ PIKI-verkkokirjastossa
☐ kirjaston verkkosivuilla (tampere.fi)
☐ kirja-, lehti- ja elokuvanäyttelyissä
☐ infopisteenä, johon voi tutustua omassa rauhassa
☐ uutiskirjeessä
☐ podcastissa
☐ jotenkin muuten, miten?

Miten haluaisit kirjaston edistävän demokratiaa?

- ☐ vaalipaneeleilla
☐ asiantuntijoiden haastatteluilla ja luennoilla
☐ keskustelutilaisuuksilla yhteiskunnallisista asioista
☐ luomalla kohtaamisia päättäjien ja viranhaltijoiden kanssa
☐ tilaisuuksilla seurata valtuustojen tai jopa lautakuntien kokouksia
☐ toritapahtumilla
☐ kirjasto ottaisi itse rohkeasti kantaa mediassa ja somessa
☐ jotenkin muuten, miten?

Millainen esiintyjä saisi sinut tulemaan kirjaston yhteiskunnalliseen tapahtumaan?

- ☐ päivänpolttavasta aiheesta kirjoittanut tietokirjailija
☐ toimittaja Yleltä, Aamulehdestä tai muusta tiedotusvälineestä
☐ presidentti, ministeri tai kansanedustaja
☐ kaupunginvaltuutettu tai aluevaltuutettu
☐ kaupungin viranhaltija
☐ kantaaottava muusikko tai taiteilija

Miten kirjasto voisi auttaa sinua olemaan aktiivinen ja vaikuttamaan asioihin?

- ☐ antamalla tietoa siitä miten voin vaikuttaa tärkeisiin asioihin
☐ valaisemalla, miten poliittisia päätöksiä tehdään
☐ tuomalla päättäjiä kirjastoihin tavattavaksi
☐ tukemalla minua tulemaan itse päättäjäksi tai vaikuttajaksi
☐ luomalla tilaisuuksia osallistua kaupungin palvelujen suunnitteluun
☐ tämä ei ole kirjaston tehtävä

Mitä näistä voisit kuvitella tekeväsi kirjastossa?

- ☐ visioin tulevaisuutta yhdessä toisten kanssa
☐ suunnittelen mielenilmausta, kampanjaa tai lakialoitetta
☐ perustan yhdistyksen tai puolueen
☐ lahjoitan rahaa varainkerääjälle
☐ teen kantaaottavaa taidetta
☐ harjoittelen rakentavan ja asiallisen keskustelun taitoja työpajassa
☐ kirjoitan mielipidepalstalle
☐ opin kansalaistaitoja (aktivismi, joukkoistaminen, digiasiointi, sometaidot)

Tampereen kuntalaiskyselyn kysymykset 2 / 2

Voiko kirjasto mielestäsi järjestää aatteellisia tai puoluepoliittisia tapahtumia vai täytyisikö kirjaston olla neutraali ja erillään puoluepolitiikasta ja yhteiskunnallisista liikkeistä?

- ☐ Ilman muuta voi, politiikka sopii kirjastoon
- ☐ Periaatteessa kyllä, mutta pienellä varauksella
- ☐ Ei voi, kirjaston täytyy pysyä erossa puoluepolitiikasta ja aatteista

Kertoisitko, miksi hyväksyt tai et hyväksy ajatusta aatteellisista tai puoluepoliittisista tapahtumista kirjastossa?

Kirjastot tarjoavat tiloja myös kansalaistoimintaan ja yhdistyksille. Onko mielestäsi sopivaa, että kansalaiset itse järjestävät kirjastossa aatteellisia tai poliittisia tapahtumia?

- ☐ Kyllä
- ☐ Periaatteessa kyllä, mutta pienellä varauksella
- ☐ Ei

Kertoisitko, miksi hyväksyt tai et hyväksy ajatusta siitä, että kansalaiset itse järjestäisivät kirjastossa aatteellisia tai poliittisia tapahtumia?

Miten kirjasto voisi mielestäsi edistää yhteenkuuluvuutta ja yhteisöllisyyttä?

- ☐ kaupunginosatoiminta lähikirjastossa
- ☐ kyläyhdistystoiminta
- ☐ yhdistysmarkkinat/tori
- ☐ kulttuurikierrätys (asukkaat, yhteisöt ja yhdistykset kokoontuvat ja jakavat reseptejä/käsitöitä/kirjavinkkejä/lauluja/taimia tms.)
- ☐ Maailmankansalainen –lukupiiri
- ☐ kirjastolähtetilästoiminta/kulttuuriluotsitoiminta
- ☐ Minä, tamperelainen -keskustelut - Minun kaupunkini: millaisia asukkaita yhdistäviä muistoja, rakkaita paikkoja ja kokemuksia meillä on Tampereesta
- ☐ Erätaukokeskustelut
- ☐ tämä ei ole kirjaston tehtävä
- ☐ jotenkin muuten, miten?

Sana on vapaa! Mitä muita keinoja kirjastoilla olisi mielestäsi demokratian edistämiseksi?

Olisitko halukas osallistumaan toukokuussa 2023 kirjastolla työpajaan, jossa pohditaan toisten kuntalaisten kanssa kirjastojen työtä demokratian edistämiseksi? Haemme tuoreita näkemyksiä ja ideoita, tule mukaan!

- ☐ Kyllä
- ☐ En

Jos vastasit kyllä, anna alle yhteystietosi. Vastaukset kyselyyn käsitellään erillään yhteystiedoista. Yhteystietoja ei tallenneta tai käytetä muuhun kuin työpajakutsun lähettämiseen.

Nimi

Sähköposti

Puhelinnumero

Tiedossa on demokratiaa! - Kirjastojen demokratiatyön käsikirja

Toimitus: Kolmas Persoona Oy

Tekstit: Kansanvallan uljas linnake -tiimi & Kolmas Persoona Oy

Taitto: Kolmas Persoona Oy

Valokuvat: Joni Alava, Laura Hekkala-Vatula,
Marjo Hietikko, Aapo Ruuttunen, Taina Sahlander

Julkaistu: Kesäkuussa 2023

Kansanvallan uljas linnake:

Joni Alava, Tampere
Mari Haatainen, Jyväskylä
Laura Hekkala-Vatula, Jyväskylä
Taina Herra, Tampere
Marjo Hietikko, Tampere
Hanna Huovinen, Tampere
Annukka Immonen, Tampere
Maaret Kastelli, Tampere
Tuula Keula, Jyväskylä
Hanna-Leena Majuri-Jantunen, Jyväskylä
Hanna Martikainen, Jyväskylä
Antti Määttänen, Jyväskylä
Emilia Naukkarinen, Tampere
Lyydia Paakki, Tampere
Helena Paloposki, Tampere
Lepe Parviainen, Tampere
Susanna Puranen, Tampere
Arja Rantanen, Tampere
Aapo Ruuttunen, Jyväskylä
Taina Sahlander, Tampere
Niina Salmenkangas, Tampere
Heidi Santavuori, Tampere
Katri Siltanen, Jyväskylä
Sari Suomela, Tampere
Emma Suoniemi, Jyväskylä
Terhi Turkia, Tampere
Suvi Vilenius, Tampere
Jenni Vuorela, Jyväskylä
Mari Vuorinen, Jyväskylä

Kolmas Persoona Oy:

Outi Nokkonen
Elise Rehula
Anna Sutherland

**Lämmin kiitos kaikille Jyväskylän ja
Tampereen kirjastolaisille kokeiluihin
ja kehittämiseen osallistumisesta!**